

“पञ्जा नरान रतनं”

परियत्ति शिक्षा

भाग - २

(नेपालभाषा)

(प.स.पा.या प्रारम्भिक निगूगु दँया पाठ्य-पुस्तक)

(बु.सं. २५५३ निसै स्वीकृत)

सम्पादक व संयोजन

मिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर

(केन्द्रीय परीक्षा नियन्त्रक, ने.बौ.प.शिक्षा)

मिक्षु निगोध स्थविर

(सचिव, ने.बौ.शिक्षा परिषद्)

भाय् ह्यूम्ह

संगिता घास्वा

“परियत्ति सद्धम्म कोविद”

प्रकाशक

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा परिषद्

पाठ्यक्रम विकास तथा व्यवस्थापन समिति

विशेष सम्पादन सहयोगी

श्रद्धेय भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर

शान्तदास मानन्धर

अष्टमुनि गुभाजु

सर्वाधिकार सुरक्षित

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा, बु.सं. २५५५

आर्थिक सौजन्य दाता

राहुल तुलाधर व

श्रावस्ती तुलाधर

नक्साल, टंगाल, काठमाडौं

बु.सं. २५५५, ने.सं. ११३२, वि.सं. २०६८, ई.सं. २०१२

न्हापांगु पिथना ५०० प्रति

ग्वाहालि कथं ३५/-

मुद्रक

आइडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेस, ग्वाको-१७, फोन : २१२०२३५, ५००७५६३

“सुखा सङ्घस्य सामग्री”
अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ
(ALL NEPAL BHIKKHU ASSOCIATION)

Vishwa Shanti Vihara, Kathmandu

(स्थापित: २००७)

मिति: २०६६/६/१२

मिन्तुना

असल नागरिक निर्माणया लागि नैतिक व शिक्षा निगुलिं अत्यावश्यक जू । नैतिकविना शिक्षित व्यक्ति जक जई, असल नागरिक जुइमखु । नैतिकविना थः, समाज अले देश दयके फइमखु अले दइनं मखु । उकिं बुद्धधर्मय् नैतिकतायात प्रथम व शिक्षायात दोस्रो स्थान बियातःगु दु । नैतिक आचरण निर्माणया लागि बुद्धधर्म परियत्ति प्रतिपत्ति व प्रतिवेध शिक्षायात मुख्यतः प्राथमिकता बियातःगु दु । परियत्ति बिना प्रायः प्रतिपत्ति व प्रतिवेध सम्भव मदु । थुगु तथ्ययात ध्यानय् तया अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ बु.सं. २५०७ निसै बौद्ध परियत्ति शिक्षा संचालन याना वयाच्चंगु ब्यहोरा सकसित स्पूगु हे जुलु ।

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षां नं समय सान्दर्भिक बौद्ध परियत्तियात पठन पाठन व अध्ययन अध्यापन यायां वयाच्चंगु दु । प्रारम्भिक तह कक्षा १ या सफू नं थ्व अनुसारं हे परिमार्जित याना प्रकाशित जुइधुंकूगु व कक्षा २ या थुगु सफू प्रकाशनय् हयेगु नं जानकारी प्राप्त जूगुलिं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा साधुवादया पात्र जुयादिल ।

नैतिकता हे सहिष्णुता व सद्भावया आधार खः । परियत्ति शिक्षा नं नैतिकताय् हे आधारित ज्ञानमय शिक्षा खः । भी सकसिया दायित्व व कर्तब्य थुगु नैतिकताय् आधारित ज्ञानमय परियत्ति शिक्षा भी भविष्यया कर्णधार थौया मस्तयत् उपलब्ध याना असल नागरिक, सदाचार सम्पन्न समाज एवं समुन्नत शान्त नेपाल दयकेगु खः ।

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षां समय सान्दर्भिक सम्पूर्ण नेपाली मस्तयत् तथा युवा, बृद्धातयत् समेत पठनीय एवं ग्राह्य ज्ञानमय परियत्ति शिक्षाया पाठ्यपुस्तक परिमार्जित यासे छगू धुंका मेगु यायां क्रमशः प्रकाशनय् हयेफयेमा धका कामना यानाच्चना । अन्तय् प्रारम्भिक तह कक्षा २ या न्हूगु सफू प्रकाशनय् हया परियत्ति विद्यार्थीप्रति गुण याना बिज्यागुलिं सम्पादक एवं प्रकाशक मण्डलयात साधुवाद ब्यूसै सफलताया लागि शुभकामना ब्यक्त यानाच्चना ।

चिरं तिष्ठतु सद्धम्मो ।

भिक्षु धर्ममूर्ति

सचिव: अ.ने.भि. महासंघ

प्रधान कार्यालय :

विश्व शान्ति विहार, मीनभवन, नयाँ बानेश्वर, P.O. Box 8973 NPC 327, काठमाडौं, नेपाल ।

फोन : ४६२२९८४, फ्याक्स : ४६२२९०

E-mail: vishwa@ntc.net.np

प्रस्तावना

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा बुद्ध, बुद्ध-धर्म व बौद्ध संस्कृति सम्बन्धी ज्ञान बिङ्गु एवं विद्यार्थीपिनिगु चरित्र निर्माण याङ्गु शिक्षा खः । बि.सं. २०१९ सालय् त्रिशुलीपाखे प्रारम्भ जूगु परियत्ति शिक्षा वि.सं. २०२० सालनिसे नेपाल अधिराज्यभरय् संचालन यायेगु उद्देश्य अनुसार "अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ" पाखे शिक्षापद्धति अनुसार संस्थागत विकास यात । दँय्दसं न्हापांगु कक्षानिसे बृद्धि याना "परियत्ति सद्धम्म पालक" तक्कया पाठ्यक्रम निर्माण जूगु जुल । वि.सं. २०१३ सालनिसे "परियत्त सद्धम्म कोविद उपाधि" परीक्षाया पाठ्यक्रम नं निर्माण जुल ।

शील, त्रिरत्न-वन्दना, बुद्धजीवनी, कथा, पालिसूत्र, सामान्यज्ञान, सामाजिक शिक्षा आदि विषय समावेश याना समयानुकूल पाठ्यक्रम विकास जुयावं वयाच्वंगु दु । पाठ्यपुस्तक ल्वःगु कथं निर्माण जुयावल । उपलब्ध सफूत योग्यरूपं पाठ्यक्रमय् समावेश जुया वयाच्वंगु दु । छखे नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया ज्या सीमित श्रोत व साधनय् निर्भर खःसा मेखे प्रकाशित सफूत ल्यया तैगु जुया पाठ्यक्रमय् संशोधन यायेगु आवश्यक जुयाच्वन । अले संशोधन याना न्हूगु सफू छु छु प्रकाशित जुल उकी छाने याना पाठ्यक्रमय् समावेश यायां वयाच्वंगु खः । थुकथं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया रजतजयन्ती वि.सं. २०४५ सालया दुने च्याक्वः तक्क पाठ्यक्रम संशोधन जुल ।

वि.सं. २०४५ माघय् जूगु नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षायागु रजतजयन्तीया गोष्ठी नं पाठ्यक्रमय् व्यापकरूपं सुधार जुइमाःगु बारे चर्चा जुल । कक्षागतरूपं विशेष पाठ्यपुस्तक निर्माण जुइमाःगु खँ नं उल्लेख जुल । वि.सं. २०४५ वैशाखय् नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया पुनर्गठन जुइधुंका भिक्षु सुदर्शन महास्थविरयागु संयोजकत्वय् पाठ्यक्रम विकास उपसमितियागु नं पुनर्गठन जुल । नेपाल बौद्ध परियत्ति समितिया वि.सं. २०४६ मंसिर १० गतेया बैठकय् पाठ्यक्रम विकास उपसमितिया प्रस्ताव अनुसार प्रारम्भिक शिक्षाय् बुद्ध-धर्मयागु प्रारम्भिक ज्ञान बिङ्गु लक्ष्य अनुसार बुद्ध जीवनी, शील व परित्राण आदि विषययात समावेश याना पाठ्यक्रम निर्माण यायेगु निर्णय जुल । अले थुगु पाठ्यक्रम निर्माणयागु ज्या मूल समिति हे यायेगु वि.सं. २०४६ फागुण २० गते च्वंगु वैठकय् निर्णय जूगु जुल । थ्व अनुसार क्रमशः प्रारम्भिक प्रथम, द्वितीय व तृतीय वर्षया पाठ्यपुस्तक बुद्ध सम्बत् २५३४ निसे स्वीकृत जुइगु कथं तत्कालिन कार्य समन्वय सचिव भिक्षु शीलभद्र तथा उप-सचिव महेन्द्ररत्न शाक्यज्यूपिनिगु सम्पादनय् पाठ्यपुस्तक प्रकाशित जूगु जुल ।

परिवर्तित परिप्रेक्ष्यअनुसार नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षायागु पाठ्यक्रम परिवर्तित व परिवर्द्धित याना यंके माःगु लक्ष्ययात ध्यान केन्द्रित यासें नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया प्रवेश स्तरया प्रथम, द्वितीय व तृतीय वर्षया प्रत्येक प्रश्न पत्रया छगू हे अलग्ग सफू नेपाली भाषां उपलब्ध यायेगु

प्रयास निवर्तमान पाठ्यक्रम विकास समितिया संयोजक भिक्षु कौण्डिन्यया संयोजकत्वय् सफल जुइधुंकूगु दु । परियत्ति पाठ्यक्रमयात थनतक्क न्ह्योने न्ह्यज्याकेत विगतय् योगदान बियादीपि सम्पूर्ण महानुभावपिन्त नवगठित पाठ्यक्रम विकास समिति २०६६ आभार ब्यक्त यानाच्वंगु दु । थुगु ज्यायात निरन्तरता बिइत विशेषतः निवर्तमान केन्द्रीय परीक्षा नियन्त्रक भिक्षु बोधिज्ञान नं धन्यवादया पात्र जुया बिज्यात ।

बु.सं. २५३४ निसैं लागू जुया अध्ययन अध्यापन जुयाच्वंगु प्रारम्भिक तहया सफूत ताइवानपाखें आपालं संख्याय् प्रकाशित जूगु तथा तत्काल आवश्यक पूर्तिया लागि पटक पटक पुलांगु हे संस्करण छापे याःगु नं अप्राप्य जूगु जुया पाठ्यक्रम परिवर्द्धन, परिवर्तन, संशोधन याना यथाशिघ्र न्हूगु पाठ्यक्रम लागू यायेमाःगु आवश्यकता सकसिनं महशुस यात ।

अतएवं बु.सं. २५५३, वि.सं. २०६६ निसैं लागू जुइगु कथं सम्मानित अखिल नेपाल भिक्षु महासंघया अनुमोदनय् एवं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा मूल समिति व परिषद्यागु निर्देशनय् थुगु पाठ्यपुस्तक निर्माण जूगु खः । थुगु सोच अनुरूप सिंगो रूपय् प्रकाशित पाठ्यपुस्तकयात सीमित जनशक्तियात प्रयोग यासैं फछिंफत्तले स्तरयुक्त जुइक शिक्षक व विद्यार्थीपिनिगु आवश्यकतायात अत्यधिक मात्राय् पूर्वके फयेमा धका छुं हदतक्क प्रयास यासांतबि नं भाषा, विषयक्रम, शैली थेंजाःगु पाठ्यपुस्तकय् दयेमाःगु विविध पक्षय् अफ नं कमि कमजोरीत यथेष्ट मदइ धका धायेथाकु अथे जूसांनं शिक्षक, अभिभावक, विद्यार्थी, बौद्ध-विद्वान तथा शिक्षाविद् लगायत सम्पूर्ण पाठकपिनिगु सक्रिय सहयोगयागु महत्वपूर्ण भूमिका दुगु जुया सम्बद्ध सकसित रचनात्मक सुभावा सर सल्लाहया लागि नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा पाठ्यक्रम विकास समिति न्ह्याबलें हार्दिक लसकुस यानाच्वंगु दु ।

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा
पाठ्यक्रम विकास समिति

निगू शब्द

वि.सं. २०६६ जेठ १७ गते च्वंगु सम्मानित अखिल नेपाल भिक्षु महासंघयागु वैठकं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा सम्बन्धी थुगु वर्ष २०६६ बुद्ध सम्बत् २५५३ निसं लागू जुइगु कथं पुज्यपाद संघनायक, शिक्षाध्यक्ष भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर तथा श्रद्धेय सह शिक्षाध्यक्ष भिक्षु ज्ञानपूर्णिग महास्थविरया नेतृत्वय् ७ सदस्य सहितया नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा मूल समिति पुनर्गठन जुया कार्य सम्पादन जुयाच्चंगु फुक्क बुद्ध शिक्षा एवं परियत्ति प्रेमीपिनिगु निति लसताया विषय खः ।

थुगु नवगठित मूल समितिया निर्देशनय् नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा परिषदयागु नं थी थी संयोजक तथा उपसमिति सहित १५ सदस्यीय समिति पुनर्गठन जुया संस्थागत रूपं ज्या न्हयोने न्हयावनाच्चंगु दु ।

वि.सं. २०४७ सालनिसं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया निति श्रद्धेय भिक्षु शीलभद्र महास्थविर तथा महेन्द्ररत्न शाक्यपिनिगु मंकाः कुतलं परियत्ति शिक्षा भाग १, २ व ३ पाठ्यक्रम स्वीकृति जुया लागू याःगु खः ।

थौकन्हय् थुपि सफूत अप्राप्य जूगुलिं पाठ्यक्रम परिवर्द्धन, परिवर्तन, संशोधन याना गुलि फलत उलि थुगु वर्ष बु.सं. २५५३, वि.सं. २०६६ निसं लागू जुइगु कथं सम्मानित अखिल भिक्षु महासंघयागु अनुमोदनय् एवं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा मूल समिति व परिषदया निर्देशनय् थ्व पाठ्यपुस्तक निर्माण जूगु खः ।

प्रस्तुत सफू न्हापायागु पाठ्यक्रमय् समावेश जूगु विषयत अले, **Buddhism, Key Stage 1, Buddhism for Young Students** व मेमेगु बौद्ध ग्रन्थतय्गु सहायतां वर्तमान पाठ्यक्रमय् शील, बुद्धजीवनी, जातक व बुद्ध-धर्मविषययात सरल सुसष्ट एवं व्यावहारिकता अनुसार थुइके बिइगु कुतः यानागु दु । विद्यार्थीपिन्सं अःपुक थुइमाः धका बाल साहित्यकार श्रेष्ठा श्री शान्तदास मानन्धरज्यूया विशेष सहयोग थुके बियादीगु दु । प्रस्तुत सफू विद्यालय स्तरया कक्षा ४ या विद्यार्थी तगिनिसं अपुक थुइमा धका पाठ्य सामाग्रीनाप मिले जूगु चित्रत फछिंफत्तले समावेश यानातःगु दु । थुके दुथ्याका तःगु चित्रत अमेरिकापाखें प्रकाशित **Buddhism, Key Stage 1** तथा विपश्यना विशोधन विन्यास, इगतपुरीपाखें प्रकाशित बुद्ध जीवन चित्रावलीपाखें उद्धृत यानातःगु जानकारी यानाच्चना तथा सम्बन्धित संस्थाप्रति आभार प्रकट यानाच्चना ।

सफू नेपालीपाखें नेपाल भाषाय् भाय् हिलादीम्ह मय्जु संगिता धारखा 'कोविद' जुयात नेपाल बौद्ध परियत्तिपाखें आपालं आपा सुभाय् देछानाच्चना । लिपा लिपा नं वय्कपाखें थुजागु ग्वहालि दयावंचनी धैगु नं भलसा कयाच्चना । थुगु सफू प्रकाशन दाताया रूपय् थः काय् राहुल तुलाधर व म्हायाय् श्रावस्ती तुलाधर या उज्वल भविष्य व मंगल कामना याना ने.बौ.प. शिक्षा परिषदया दुजः मय्जु प्राज्ञ रिना तुलाधरजुं श्रद्धा तयादीगुलिं वयकः साधुवादया पात्र खः । परिषदया सदस्यद्वय श्री त्रिरत्न मानन्धर तथा सुश्री अमिता धारखापाखें आवश्यक सामाग्री चूलाका दीगुलिं सधन्धबाद साधुवाद बियाच्चना । इलय् हे प्रकाशित यायेत ग्वहालि यानादीगुलिं दीपक महर्जन सहित आइडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेस, ग्वाकोयात यक्व यक्व सुभाय् बियाच्चना ।

सम्पादक तथा संयोजन : भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर, भिक्षु निगोध स्थविर

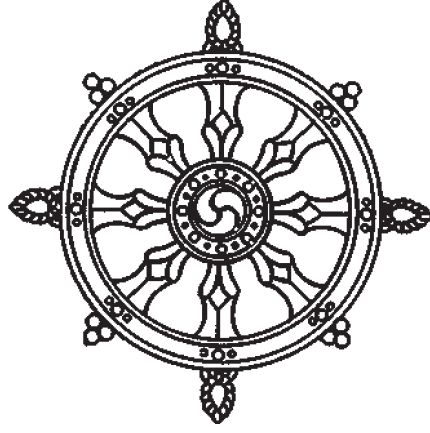

धलः

तलषड	डूषु
१) सलदुधरुथडरुडरु डुदुधतुव डुररुडुतल	(१ - ११)
सलदुधरुथ कुडरु डुररुडुडरुडरु, ररुडरुगुहनुगरु गडनु, डलडुडलसरु डुरुडुरु नरुडलरुःगुरु, तडसुवुडलडलनुगुरु आशुरडु, दुषुकरुकरुडरुडरु, डुधुडडुरतलडडरु, सुडरुडरुतरुडरु डरुनु, डुधलडुवुकुष डुरुलडु डुधलसतुव, डुदुधतुव डुररुडुतल	
२) धरुडुडु/सुंघ	(१ॡ - २०)
सुँ खरुडुडुगुरु, डलकुषरुडरुतुरु, डुडुवरुवसुतुरु, वलडरु	
३) तुरलशरुण गडनु	(२१ - २२)
डुदुधडरु शरुणडु वनुगुरु, धरुडुडरु शरुणडु वनुगुरु, सुंघडरु शरुणडु वनुगुरु, तुरलशरुण गडनुडरु लरुगल	
ॡ) डुनुडुशुडल	(२ॡ - २ॡ)
नुडरुडरुगु शुडल, नलगुगु शुडल, सुवंगुगु शुडल, डुडुगुगु शुडल, नुडरुगुगु शुडल	
ॡ) गुरुहसुथडलडु/डुदुधधरुडुडरु डुरतलकत/डुडरुडडरुवत	(२१ - ३ॡ)
डलडुसुवरु, धरुडुडुडरु, डुडुधुधुवरुडु, डुधलडुवुकुष, सुतुडुडु, डुदुधडुरुतल व डुडुतुरु, धरुडु डल, सुंघ डल	
ॢ) दश कुशलरुकुशल	(३ॡ - ॡॡ)
डुडुगु अकुशल, शरुडुडु डरुडुगु सुवंगुगु अकुशल, वडनु डरुडुगु डुडुगु अकुशल, डनु डरुडुगु सुवंगुगु अकुशल, डुडुगु कुशल	
ॣ) डुगुलसुतुरु/तुरलरुतुनु-वनुदुनरु	(ॡॢ - ॢ३)
नुडरुनु, डुडुल-सुतुरु, डुडुल-सुतुरुडरु अरुथ, ३ॢ डुरकरुडरु डुगुल, डुदुध-वनुदुनरु, डुदुध-वनुदुनरुडरु अरुथ, धरुडुडु-वनुदुनरु, धरुडुडु-वनुदुनरुडरु अरुथ, सुंघ-वनुदुनरु, सुंघ-वनुदुनरुडरु अरुथ, वलवलध डुडुडरु, वलवलध डुडुडरु अरुथ	
ड) नुडरुडुडुगु डरुखुतु	(ॢॣ - ॣ३)
कुशरु गुरुतडुडु, डरुकुडरुडरु डरुलडु लरुकल, डुधु लसतुडरु डरुःडु डलकुषु, नरुनुडरु, आकरुशरुडरुडरु डुडुडुडु डरुडु डरुडुडुडु, नरुलरुगलरुडु कलसल	

न्ह्यसः व अंकविभाजन (प्रथम-पत्र)

प्रश्नपत्र		अंक
१. सिद्धार्थया बुद्धत्व प्राप्ति	(पृष्ठ १-११)	४०
२. धर्म, संघ, त्रिशरण गमन, पञ्चशील	(पृष्ठ १५-२७)	४०
३. गृहस्थपि, बुद्धधर्मया प्रतीकत, बुद्धधर्मया नखःचखः	(पृष्ठ २९-३४)	२०

न्ह्यसः र अंकविभाजन (द्वितीय-पत्र)

प्रश्नपत्र		अंक
१. दश कुशलाकुशल, मंगलसूत्र	(पृष्ठ ३७-५१)	४०
२. त्रिरत्न-वन्दना	(पृष्ठ ५३-६३)	३०
३. न्ह्याइपुगु बाखंत	(पृष्ठ ६७-७३)	३०

सिद्धार्थया बुद्धत्व प्राप्ति

सिद्धार्थ कुमारया प्रव्रज्या

सिद्धार्थ कुमार राजदरबारया सुख ऐश्वर्य त्याग यानाः पिहां वने धुंकाः चच्छिं कन्थक सलय् सवार यानाबिज्यात । लँयसं लाःगु स्वंगू राज्य पुलावनाः जम्माजम्मी स्वीगू योजन तापाक्क वनेधुंकाः सिद्धार्थ अनोमा खुसिसिथय् थ्यंकाबिज्यात । अनंलिपा वसपोल सलम्हं कुहां वयाः खुसिया फिब्वय् बिस्तारं च्वनाबिज्यात ।

"छन्दक ! छ लिहाँ हुँ । आः जि प्रव्रजित जुये । थ्व लं व तिसा फुक्क दरबारय् यंकि । जिगु खँ नं छगू छगू यानाः कँ, सिद्धार्थ गम्भीर तर दृढ सलं

धयाबिज्यात । सिद्धार्थया खँ न्यनाः छन्दक छकलं नुगः मछिंकाः ख्वल । छन्दक वने मानेमजू । छन्दकं ख्वख्वं धाल, "जि वनेमखु, जि नं छःपिनापं प्रव्रजित जुये ।"

सिद्धार्थ अले सम्भेयाना बिज्यात, "छन्दक, थ्व छंगु प्रव्रजित जुइगु समय मखु । भीसं उखे छुं हे धया मवया । उकिं छ आः लिहाँ हुँ अले थनयागु फुक्क खँ कने धुंकाः हानं थन वयाः प्रव्रजित जुले ।"

थुकथं असारपुन्हीया दिं सिद्धार्थ थःगु तरवारं थःगु केश ध्यनाः प्रव्रजित जुयाबिज्यात । छन्दक थःगु मन माने मजुइक लिहाँ वनेमाल । उकिं कन्थक सल ज्वनाः सिद्धार्थ कुमारया लं तिसा प्वःसहित ज्वनाः छन्दक लिहाँवन । बोधिसत्त्वयात त्वःताः लिहाँ वनेमाःगु शोकं यानाः कन्थक सलं लँय् हे थःगु प्राण त्याग यात । छन्दक जक विह्वल जुयाः कपिलवस्तु थ्यन अले राजकुमार सिद्धार्थया फुक्क हालखबर शुद्धोदन जुजुयात ख्वयाः ख्वयाः कन ।

राजगृहनगर गमन

प्रव्रजित जुइधुंकाः बोधिसत्त्व अनोमा खुसिलिक्क अनुप्रिया धैगु थासय् न्हय्न्हुतक्क च्वनाबिज्यात । अले च्यान्हु दुबले वसपोल अनुप्रियां राजगृह-नगरय् बिज्यात । उगु समयय् राजगृहनगरया मनूत उत्सव माने यानाच्वंगु खः । सिद्धार्थ

अन छँखापतिकं भिक्षाटन बिज्यात । राजगृहवासीपिन्सं बोधिसत्त्वथेंजाःपि ब्यक्ति थ्वयासिकं न्ह्यो गुबलें नं खंगु मदु । बांलाःम्ह युवक तर शरीरय् म्हासुगु वसः पुनातःम्ह, अले शान्त व गम्भीर स्वभावम्ह । स्वयाच्चंपि सकलें आश्चर्य चकित जुल । दे न्यंक वसपोलयागु चर्चा जुल ।

बिम्बिसार जुजु नापलाःगु

मगधाधिपति जुजु बिम्बिसारं नं थः राजकर्मचारीपिनि पाखें बोधिसत्त्वया बारे सीकल । जुजुया बोधिसत्त्वयात नापलायेगु इच्छा जुल, अले जुजुं धाल, "व अमनुष्य खःसा नगरद्वारं पिने वनेसातं लोप जुयावनी । देवता खःसा आकाशय् वनी । नाग खःसा पृथ्वीसं दबे जुयावनी । मनू खःसा छुं छगू थासय् च्वनाः थःत प्राप्त जूगु भोजन याइ । छिमिसं व सु खः बांलाक सिइका वा ।" जुजुया आज्ञा अनुसार राजकर्मचारीपि बोधिसत्त्वया बारे सिइकेत धकाः वसपोलया ल्यू ल्यू वन । वसपोलं प्राप्त यानाबिज्याःगु भोजन पाण्डवपर्वतया किचलय् च्वनाः भपियाबिज्याःगु खनाः इमिसं थ्व खँया जानकारी जुजुयाथाय् याकनं थ्यंकल । जुजु नं बोधिसत्त्वयात नापलायेत तुरुन्त पलाः छित । बोधिसत्त्वया वास्तविक परिचय दयेधुंकाः जुजु तःसकं खुशी जुयाः वसपोलया न्ह्योने अनुनयविनयसाथ थःगु खँ तल, "राजकुमार, छःपिसं जिगु राज्यया बच्छि भाग कयाबिज्याहुँ ।" उगु बखतय् बोधिसत्त्वं बिम्बिसारयात थः बुद्धत्व प्राप्तिया लागि गृहत्याग यानागु खँ कनाबिज्यात । थ्व खँ न्यनेधुंकाः बिम्बिसारं बोधिसत्त्वयात बुद्धत्व प्राप्त यानाबिज्याये धुंकाः जुजुं थःम्हं नं उपदेश न्यने दैगु विश्वास यासं थःगु थासय् बिज्यायेत आग्रह यानादिल ।

तपस्वीपिनिगु आश्रम

बिम्बिसार जुजुयात चित्त बुभेयाये धुंकाः बोधिसत्त्वं उगु बखतय्या फुक्क नामी तपस्वीपिनिगु संगत यायेगु यानाबिज्यात । दकलय् न्हापां वसपोल भग्गव धयाम्ह प्रख्यात तपस्वीयाथाय् बिज्यात । भग्गव तपस्वीपाखें धर्म

सयेकाबिज्यात तर अन वसपोलयात सन्तोष मजुल । अनंलिपा आलारकालाम व उदकरामपुत्रपिनिगु आश्रमय् बिज्यात । अन बिज्यानाः वसपोलं आकिञ्चन्यायतन व नैवसंज्ञानासंज्ञायतन ध्यान सयेकाबिज्यात तर उकिं नं थम्हं बिचाः यानार्थे जाःगु निर्वाण प्राप्त याये फइमखु धैगु सीकाबिज्यात । थ्व दुःख नाश यायेफइगु उपाय नं मखु धैगु थुइकाबिज्यात । उकिं उगु आश्रम नं त्वःताः वसपोल थम्हं हे धर्मबारे मालाबिज्यात ।

दुष्करचर्या

वसपोल नैरञ्जना खुसिलिक्क उरूवेल जंगलय् बिज्यात । व थाय् दुनेया वातावरण शान्त व पिनेया पाखे विघ्नबाधा व अवरोध विहीन खः । उकिं व थाय्यात तपस्वीपिन्सं तपस्या यायेया निंतिं ल्ययेगु याः । सिद्धार्थ बोधिसत्त्वं नं वहे थासय् वनाः निर्वाण मालेगु बिचाः यानाबिज्यात । वसपोल उगु थासय् थ्यंमथ्यं ६ दँतक्क च्वनाबिज्यात । अले वसपोलं क्लेश नाश यायेत शरीरयात तःसकं कष्ट बियाबिज्यात ।

बोधिसत्त्व अप्राणकध्यानय् च्वनाबिज्यात । वसपोलं म्हुतु व न्हासं याइगु श्वासप्रस्वासया ज्या त्वःताबिज्यात । अनंलिपा न्हाय्पनं फय् पिहाँवन । उबले वसपोलया छ्यनय् तःसकं वेदना जुल तर वसपोलया चित्त धाःसा कमजोर मजू । थुकथं उत्पन्न फुक्क वेदनायात दृढ चित्तं वसपोलं शान्त यानाबिज्यात अले स्वास ल्हायेगु दिकाबिज्यात । थुकथं बोधिसत्त्वं शरीरयात कष्ट बियाः ध्यानय् एकचित्त यानाः नयेगु त्वनेगु तक्कं त्वःताबिज्यात । वसपोलया निगः मिखा तुंथे गाःवन । शरीरया ला व हि गनावन । शरीरय् क्वँय् व छ्यंगू जक बाँकी जुल । आखिरय् शरीरयात हे थामे याये मफयाः क्लान्त जुयाः वसपोल ग्वःतूवन ।

थ्व खनाः छम्ह देवपुस्त्रं सिद्धार्थ कुमार बोधिसत्त्व परलोक जुयाबिज्यात जुइ धकाः वं थ्व खबर शुद्धोदन जुजुयात न्यंकःवन तर शुद्धोदन जुजुं थः काय्या प्राण बुद्ध मजुइकं त्याग यायेफइमखु धैगु विश्वासं वयागु खँयात पत्याः मयाः ।

बोधिसत्त्वं थुकथं शरीरयात पीडा बियाः ध्यान यानाच्चंगु इलय् कोण्डञ्ज, भद्विय, वप्प, महानाम व अस्सजि न्याम्हं तपस्वीपिन्सं बोधिसत्त्वयात गुरु मानेयानाः वसपोलयात माःगु सेवा यानाच्चंगु खः ।

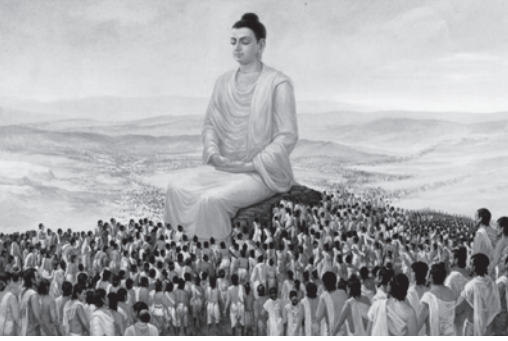
मध्यम प्रतिपदा

थुकथं शरीरयात अनेक पीडा बियाः नं ज्ञान प्राप्त मजूगुलिं वसपोलया थःगु बाल्यकालयागु ध्यान लुमनावल । वा पीगु मङ्गलोत्सवया दिं खुन्हु आनापानस्मृति ध्यान याःबलय् सिद्धार्थं प्रथम चरणतक्क अभ्यास याःगु खः । आः नं थुगु मार्ग अनुसार यायेत शरीर न्हापाथें हे जुइमाःगु जूगुलिं उकिया निंतिं आवश्यक आहार सेवनया लागि वसपोलं सतीगु गामय् भिक्षाचरण यायेगु शुरू यानाबिज्यात । थुकथं बोधिसत्त्वं मध्यममार्ग स्वीकार यानाबिज्यात तर पञ्चवर्गीय तपस्वीपिन्सं धाःसा बोधिसत्त्वया थुगु मध्यममार्गयात थुइका काये मफु ।

बोधिसत्त्व तपस्वीया तप भङ्ग जुल । वं आः छुं नं ज्ञान प्राप्त याये फइमखुत धका बिचाः यानाः इमिसं बोधिसत्त्वयात याकःचा त्वःताः मेथाय् वन । अनंलि बोधिसत्त्व सेनानी गामय् वन । सेनानी गामय् बोधिसत्त्वं वैशाखशुक्ल चतुर्दशीया चान्हय्सिया तृतीयप्रहरय् थुकथं म्हगस खन, म्हगसय्:-

१. हिमालयात फुसः यानाः, पूर्व व पश्चिम दिशापाखे निपाः ल्हाः चकंकाः दक्षिणदिशाय् तुति चकंकाः आरामं थः द्यनाच्चना ।

२. थःगु त्यपुचां कुश बुयावयाः मिखां न्हयाय्मदयेक च्वय् आकाशय् थ्यंक थाहां वनाच्चन ।
३. थःगु निपाः पालितलय् हाकुपि व तुयुपि इमूचात व मेपि कीचात उत्पन्न जुयाः च्वय् पुलितक्क त्वःपु वयाच्चन ।
४. विभिन्न रंगयापि प्यम्ह भंगःत थःगु पालिलिक्क वयाः वयेसातं छगू हे रंगयापि जुल ।
५. अशुचिं जाःगु पर्वत च्वकाय् च्वंसां नं भतीचा नं थःगु पाली मकी ।

बोधिसत्त्वं कन्हय्खुन्हु सुथय् थुगु स्वप्नया फलबारे बिचाः यानाः स्वयाबिज्यात । थःम्हं आःतक्क यानावयागु तःधंगु वीर्य व अधिस्थानद्वारा थःम्हं मालाच्चनागु विमुक्तिमार्ग याकनं हे खंके फइ धकाः वसपोलं थुइकाबिज्यात ।

सुजाताया क्षीर दान

सेनानी गामय सुजाता धैम्ह छम्ह मय्जु दु । उगु इलय् मनूतय्सं अनेक प्रकारं धार्मिक विश्वास धारण याइगु जुयाच्चन । सुजातां नं थःगु धार्मिक विश्वास अनुसार थःगु गामय् च्वंगु अजपाल वरवृक्ष क्वय् च्वनाः छगू भाकल यात । "योग्य कुलय् प्रवेश जुयाः दकले न्हापां पुत्ररत्न जन्म जुल धाःसा थ्व सिमाय् च्वम्ह देवतायात धुमधामं पूजा याये ।" संयोगवस सुजाताया न्हापांम्ह मचा पुत्ररत्न हे जुल । उकिं व तःसकं लय्ताल ।

वं वैशाखपुन्हीया सुथय् पूजा यायेगु बिचाः यात अले पूजा याःवने न्हयो पुण्णा धैम्ह दासीयात उगु अजपाल वरवृक्ष सफा याकेछ्वल । उबलय् बोधिसत्त्व उगु वृक्षमूलय् च्वनाबिज्यानाच्चन । पुण्णां गबलें हे मखंम्ह अनुपम दृश्य खनाः सिमाक्वय् च्वनाच्चंम्ह वसपोलयात हे वृक्षदेवता धकाः बिचाः यात । पुण्णां सिमाक्वय् च्वनाच्चंम्ह वसपोल बोधिसत्त्व खः धैगु खँ मस्यू । उबलय् बोधिसत्त्व भिक्षाचरण याये धकाः सेनानी गामय् बिज्याःगु खः तर ई मज्जुगुलिं उगु अजपाल धैगु सिमाक्वय् आराम कया बिज्यानाच्चंगु खः ।

पुण्णा दासीं ब्वाँय् वनाः सुजातायात धाल "देवी, थौं छिगु पूजा स्वीकार यायेत स्वयं वृक्षदेवता तःसकं बांलाःगु रूप धारण यानाः फेतुना बिज्यानाच्वंगु दु ।"

थ्व खँ न्यनाः सुजाता तसकं हर्षित जुल । अले सुजातां उगु इलय्या धार्मिक विश्वास अनुसार वृक्षदेवतायात बलि पूजा यायेगु थासय् मनूया रूपय् प्रकट जुयाबिज्याःम्ह देवतायात शुद्ध रूपं क्षीरदान यायेगु बिचाः यात । दासीयात लुँया पात्रय् जायेक क्षीर ज्वंकाः व अजपाल वरवृक्षक्वय् वन । सिमाक्वय् म्हासुगु वस्त्र पुनाः फेतुना बिज्यानाच्वंम्ह बोधिसत्त्व "देवता हे खः" धकाः सुजातां नं बिचाः यात । वया मन तःसकं लय्ताल । वं थःम्हं हयागु फुक्क क्षीर बोधिसत्त्वयात दान यात । हानं वं श्रद्धा पिज्वयेका धाल - "गथे जिगु इच्छा पूर्ण जुल, अथे हे छःपिनि इच्छा नं पूर्ण जुइमाः ।"

सुजातायागु क्षीर दान कया बिज्याये धुंकाः वसपोल नैरञ्जना खुसिसिथय् बिज्यात । क्षीरपात्र खुसिसिथय् च्वंगु सिमाया किचलय् तयाः खुसी स्नान यानाः बिज्यात । खुसिं च्वय् बिज्यानाः क्षीरयात पीगुप्यय् यानाः भाग थलाः भपियाबिज्यात ।

भोजन सिधये धुंकाः वसपोलं लुँया उगु पात्र "थौं जि बुद्ध जुइगु अवश्य हे खः धैगु जूसा थ्व पात्र अःकथं चुइका यंकेमाः ।" धकाः उकियात नैरञ्जना खुसी चुइकेछ्वयाः बिज्यात । धात्थें उगु पात्र खुसिनापं न्ह्यायेगु सट्टा च्वय्पाखे न्ह्यानावन । थ्व खनाः निश्चय् नं बुद्धत्व प्राप्त यायेफु धैगु बोधिसत्त्वं सिइकाबिज्यात ।

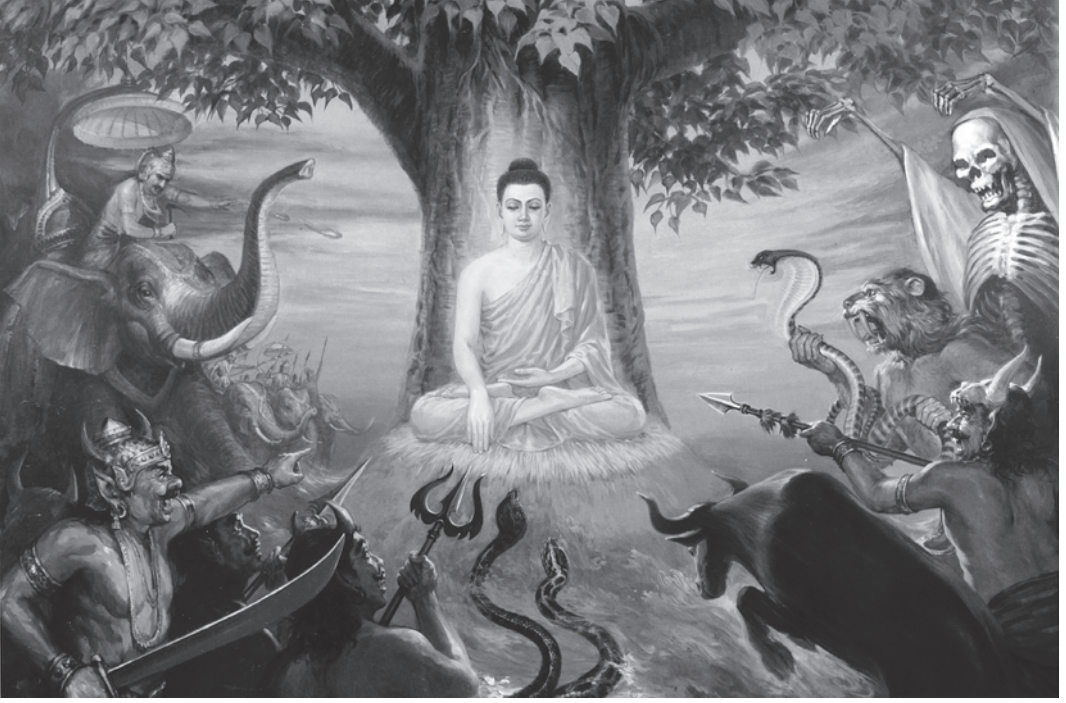
बोधिवृक्षमूलय बोधिसत्त्व

अनंलिपा बोधिसत्त्व सतीगु जंगलय् बिज्यात । सन्ध्याइलय् जंगलं पिहां बिज्याःबलय् लँय् वसपोलं घाँसी सोत्थिय ब्राह्मण नापलात । सोत्थियं थःम्हं ज्वनावयागु च्याम्हू कुश घाँय् बोधिसत्त्वयात दान यात । बोधिसत्त्वं कयाबिज्यात अले उकियात छमा सिमाक्वय् लायाः उकिया च्वय् थः फेतुनाबिज्यात अले बुद्ध मजुइकं थुगु आसनं दने हे मखु धकाः वसपोलं अधिस्थान नं यानाबिज्यात ।

बुद्धत्व प्राप्ति

बोधिसत्त्वं साधनाय् तल्लीन जुयाः चित्तयात परिशुद्ध यानाबिज्यात । थुगु अवस्थाय् मारगणं "सिद्धार्थ भीगु बन्धनं पिहां वनीन" धकाः बोधिसत्त्वयात अनेक रूपं दुःख ब्यूवल तर उबलय् वसपोलं दशपारमितायात स्मरण यानाबिज्यात ।

**दानं शीलं च नेखम्मं, पञ्जा वीरियेन पञ्चमं ।
खन्तिसच्च-मधिट्ठानं, मेत्तुपेक्खातिमा दसाति ॥**

अर्थात् - १. दान, २. शील, ३. नैष्कर्म्य, ४. प्रज्ञा, ५ वीर्य, ६ क्षान्ति, ७ सत्य, ८. अधिष्ठान, ९. मैत्री, १०. उपेक्षा । थुपिं भिगूयात दशपारमिता धाइ ।

मारं वज्राशनय् फेतुनाबिज्यानाच्चंमह बोधिसत्त्वयात हालाः धाल, "बोधिसत्त्व, छ फेतुनाच्चंगु थ्व थाय् जिगु खः अन फेतुइमते, दना हुँ ।" अनलिपा बोधिसत्त्वं धयाबिज्यात, "थ्व बज्राशनया थाय् बोधिसत्त्वयागु खः । थ्व आसनया नितिं जिं दशपारमिताधर्म पूरा यानागु दु ।" थुलि धायेसाथं मारं अथे जूसा "साक्षी छु ?" धकाः न्यन । बोधिसत्त्वं "थ्व पृथ्वी हे साक्षी खः" धकाः जपाः लहाःतं पृथ्वीयात स्पर्श यानाबिज्यात । उगु बखतय् पृथ्वी महाशब्द सहित थरथर खात । थ्व शब्दया कारणं फुक्क मारत भयभीत जुयाः बिस्सुंवन । थुकथं मारपाखें बोधिसत्त्वया विजय जुल ।

अनलिपा बोधिसत्त्व ध्यान यायां चतुर्थ-ध्यानतक्क थ्यंकाबिज्यात । चान्हय्सिया प्रथमयामय् पूर्वजन्मया बारे सिइकेफुगु ज्ञान प्राप्त यानाबिज्यात । थुकियात

पुब्बेनिवासानुस्सति ज्ञान धाइ । मध्यमयामय् सकल सत्त्वपिनिगु उत्पत्ति व च्यूति ज्ञान प्राप्त यानाबिज्यात अर्थात् च्युत्युत्पत्ति ज्ञान प्राप्त यानाबिज्यात । दकले लिपाया यामय् पञ्चस्कन्ध, अनित्य, दुःख, अनात्मबारे बिचाः यायां फुक्क क्लेशयात ध्यनाः "आसवक्खय" ज्ञान प्राप्त यानाबिज्यात । चतुरार्यसत्य अवबोध जुल । थुकथं वसपोल मध्यरातया अन्तिम प्रहरय् सम्यक्सम्बुद्ध जुयाबिज्यात । वसपोलं वज्रासनय् हे फेतुनाः थ्व उदानवाक्य व्यक्त यानाबिज्यात ।

अनेक जाति संसार - सन्धाविस्स अनिब्बिस ।
गहकारकं गवेसन्तो - दुक्खा जाति पुनप्पुनं ॥
गहकारक दिट्ठोसि - पुन गेहं न काहसि ।
सब्बा ते फासुका भग्गा - गहकूटं विसंखतं ॥
विसङ्गारगतं चित्तं - तण्हानं खयमज्झगा ॥

अर्थात् - हानं हानं जन्म जुइगु दुःख जूगुलिं जिं थ्व शरीररूपी छँ दयेकाच्चंम्हसित मालाः जुजुं थ्व संसारय् बारम्बार जन्म कायेधुन । हे गृहकारक, आः जिं छन्त खंकेधुन, छं हानं छँ दयेके फइमखुत । छंगु छँ दयेकीगु ज्याभः फुक्कं त्वःथुले धुन । छँया धुरीं आमूल रूपं विनाश जुइधुंकल । चित्त संस्काररहित जुल । तृष्णा क्षय जुइधुंकल ।

अभ्यास

शब्दार्थ :-

अशुचि	- फोहर
अमनुष्य	- मनु मखुम्ह, भूत, प्रेत, नाग, यक्ष आदि
अप्राणकध्यान	- श्वासयात दिकातयेगु ध्यान
अनात्म	- जि, जिगु धयागु मदुगु स्वभाव थःम्हं धैथें मदुगु स्वभाव
अधिस्थान	- प्रतिज्ञा, दृढ व स्थिर चित्त
अनित्य	- हिलावनीगु, पानावनीगु, मदयावनीगु, परिवर्तन जुइगु ।
आसवक्खयजाण	- आश्रव नाश यायेफुगु ज्ञान
आनापानस्मृतिध्यान	- सासः दुकायेगु पिकायेगुली होश तयेगु ध्यान
आदर्श	- नमूना
क्लान्त	- शरीर गले जुइगु
क्लेश	- मनय् दुगु खिति - राग द्वेष मोह
गृहकारक	- शरीररूपी छँ दयेकीम्ह
चतुरार्यसत्य	- प्यंगू उत्तम सत्य
चंक्रमण	- न्यासिवनाः ध्यान यायेगु
च्युत्युत्पत्ति	- प्राणीपि सीगु व जन्म जुइगु
तप	- ध्यान
तृष्णा	- प्यपुनाच्चनीगु, कामना, पित्याइगु, प्याःचाइगु स्वभाव
निर्वाण	- दुःखं मुक्त जुइगु
पञ्चस्कन्ध	- रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार व विज्ञान धैगु न्यागू स्कन्ध
पूर्वोत्तर	- पूर्व व उत्तर
वज्रासन	- वज्रथें दृढ जूगु आसन
बोधिसत्त्व	- बुद्ध जुइम्ह, बुद्ध जुइगु मार्गय् वंम्ह व्यक्ति
भिक्षाचरण	- भिक्षा दान काःवनेगु
विमुक्तिमार्ग	- निर्वाणया लँपु
सम्बोधि	- बोधिज्ञान
स्कन्ध	- समूह
धुरी	- च्चका, शिखर

१. प्तंगु थासय पायुधि जूगु शब्द तयाः वाक्य पूतकादिसँ ।

- क) बोधिसत्त्व सिद्धार्थ अनुप्रिया नांया थासय दितक्क च्वनाबिज्यात ।
ख) बोधिसत्त्व सिद्धार्थ राजगृह नगरय प्राप्त यानाबिज्याःगु भोजन च्वनाः भपिया बिज्यात ।
ग) बोधिसत्त्वं सिद्धार्थ बुद्ध जुइन्हयो प्रकारया म्हगस खंकाबिज्यात ।
घ) बोधिसत्त्वं मध्यरातया यामय च्युत्युत्पत्ति ज्ञान प्राप्त यानाबिज्याःगु खः ।
ङ) सुजातां लुँया पात्रय तयाः बोधिसत्त्वयात दान बिल ।

२. जोडा मिलेयानादिसँ ।

प्रज्ञा	पूर्वजन्मबारे सिइके फइगु ज्ञान
दुष्कर	फोहर
पुब्बेनिवासानुस्सति	ज्ञान
अशुची	क्लेश फुक्कपाखें मुक्त जुइगु ज्ञान
आस्रवक्षय ज्ञान	तःसकं कठोर

३. त्वय च्वंगु शब्द तयाः वाक्य दयेकादिसँ ।

- क) भिक्षाटन ख) गृहत्याग ग) तपस्वी घ) क्षीर ङ) मार

४. पायुधि जूगु लिसलय ठीक (✓) चिन्ह तयादिसँ ।

- क) राजकुमार सिद्धार्थ छु दिखुन्हु प्रव्रजित जुयाबिज्याःगु खः ?
i) वैशाखपूर्णिमा ii) जेठपूर्णिमा iii) आषाढपूर्णिमा
ख) बोधिसत्त्व सिद्धार्थ दकसिबे न्हापां सु ऋषियागु संगत यानाबिज्यात ?
i) आलारकालाम ii) भग्गव iii) उद्दकरामपुत्र
ग) बोधिसत्त्वं सुजातां दान ब्यूगु क्षीर ग्वःप्यय याना भपियाबिज्यात ?
i) ४४ ii) ४९ iii) ५९
घ) बोधिसत्त्वं बहनीसिया छु यामय आसवक्खय ज्ञान प्राप्त यानाबिज्यात ?
i) प्रथम ii) मध्यम iii) अन्तिम
ङ) बोधिसत्त्वं छु जंगलय दुष्करचर्या यानाबिज्यात ?
i) अनुप्रिय ii) नैरञ्जना iii) उस्सेल
च) सिद्धार्थ बोधिसत्त्वं छु मालेगु बिचाः यानाः दुष्करचर्या यात ?
i) निर्वाण ii) स्वर्ग iii) ब्रह्मा

छ) सुजाताया दासीया नां छु खः ?

i) पुण्णा ii) पूर्ण iii) अपुण्णा

५. त्वय् चंगु धापू सुनां सुयात धाःगु खः च्वयादिसँ ।

क) "देवी ! थौं छिगु पूजा स्वीकार यायेत स्वयं वृक्षदेवता तःसकं बांलाःगु रूप धारण यानाः फेतुनाबिज्यानाच्वंगु दु ।"

ख) "राजकुमार छःपिसं जिगु राज्यया बच्छि भाग कयाबिज्याहुँ ।"

ग) "गथे जिगु इच्छा पूर्ण जुल, अथे हे छःपिनि इच्छा नं पूर्ण जुइमा ।"

घ) "बोधिसत्त्व, छ फेतुनाच्वंगु थाय् जिगु खः, अन फेतुइमते, दना हुँ ।"

ङ) "जि वनेमखु । जि नं छःपिनापं प्रव्रजित जुये ।"

६. त्वय् चंगु न्हयसःया लिसः बियादिसँ ।

क) सिद्धार्थ कुमार गुकथं प्रव्रजित जुयाबिज्यात ?

ख) राजगृह नगरय् न्हापांगु पटक बोधिसत्त्व भिक्षाटन बिज्याबलय् देन्यंक वसपोलया चर्चा जुल । छाय् ?

ग) बिम्बिसार जुजुं बोधिसत्त्वयागु वास्तविक परिचय गुकथं काल ?

घ) बोधिसत्त्वं भगव तपस्वीयागु आश्रम छाय् त्वःतल ?

ङ) बोधिसत्त्वं संगत यानाबिज्याःपि ऋषिपि व प्राप्त यानाबिज्याःगु ज्ञानत छु छु खः, उल्लेख यानादिसँ ।

च) अप्राणकध्यान धयागु गजाःगु ध्यान खः ?

छ) सिद्धार्थ बोधिसत्त्वं गन, ग्वःदँ, छु बिचालं दुष्करचर्या यानाबिज्यात ?

ज) बोधिसत्त्वं बैशाखशुक्ल चतुर्दशीया मध्यरातया तृतीयप्रहरय् खनाबिज्याःगु स्वप्नयाबारे उल्लेख यानादिसँ ।

झ) बोधिसत्त्वं दुष्करचर्या यानाबिज्याःबलय् सेवा यानाच्वंपि न्याम्ह तपस्वीपिनिगु नां छु छु खः ? क्रमबद्ध रूपं च्वयादिसँ ।

ञ) सुजातां वैशाखपुन्हीया दिनय् अजपाल वरवृक्षमूलय् तःधंगु पूजा यायेगु बिचाः यात । छाय् ?

ट) सोत्थिय घाँसी दान ब्यूगु घाँय् बोधिसत्त्वं छु यानाबिज्यात ? अले छु सोचे यानाबिज्यात ?

ठ) "आसवक्खय ज्ञान" धयागु गजाःगु ज्ञान खः ?

ड) "सम्यक्सम्बुद्ध" धयागु छु खः ?

ढ) दश पारमिताधर्म धयागु छु छु खः, क्रमबद्ध रूपं उल्लेख यानादिसँ ।

ण) बोधिसत्त्वं मारयात गुकथं त्याकाबिज्यात ?

धर्म

भगवान बुद्ध बियाबिज्याःगु उपदेश ज्ञानयात धर्म धाइ । भगवान बुद्धया मुख्य उपदेशत छु छु खः ? वसपोलया उपदेशयात प्यंगू आर्यसत्य धाइ । थुपि खः -

- १) दुःख आर्यसत्य । (दुःख दु, थ्व दुःख खः)
- २) दुःखसमुदय आर्यसत्य (दुःख जुइगुया कारण)
- ३) दुःखनिरोध आर्य सत्य (दुःखपाखे तरे जुइगु उपाय)
- ४) दुःख निरोधगामिणी पटिपदा आर्यसत्य (दुःखपाखे मुक्त जुइगु मार्ग)

भीपि बिरामी जुइबलय् वैद्ययाथाय् वनाः जाँचे याकवनी । भिम्ह वैद्यं न्हापां भीगु ल्वय् बाँलाक जाँचेयाइ । व रोग जूगुया कारण पत्ता लगेयाइ । रोगया कारण सिइधुंकाः सही उपचार पत्ता लगेयाइ । अनंलिपा जक वय्कलं लनीगु वासः बियाः भीत लंकाबिइ वा भीत स्वस्थ यानाबिइ ।

अथे हे भगवान बुद्धं नं भी सकसियां दुःख (समस्या) दु धकाः क्यनाबिज्यात । अले वसपोलं उकिया कारण पत्ता लगेयानाः उकिया उपचार यायेगु उपाय स्यनाबिज्यात । अनंलिपा जक भगवान बुद्धं दुःखपाखे मुक्त जुइगु ज्ञानया उपदेश बियाबिज्यात । थुकियात हे प्यंगू आर्यसत्य धर्म धाइ ।

क्वय् न्हयथनातःगु तालिका अनुसार बाँलाःम्ह वैद्य व भगवान बुद्धया बिचय्या समानता थुइके फु ।

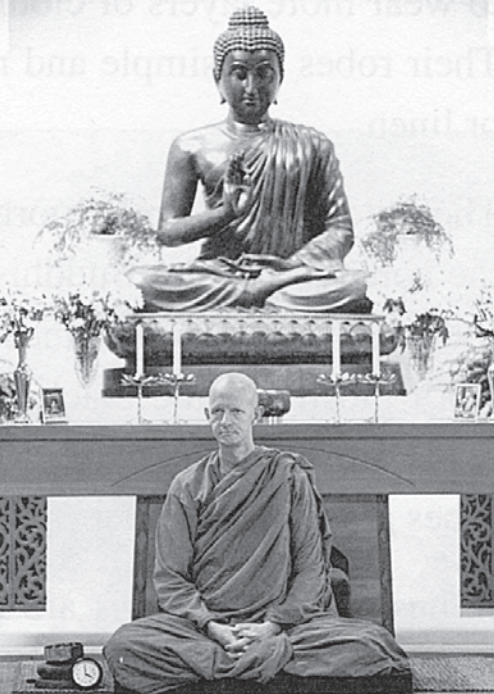
तालिका नं १

कुशल वैद्यं धयादिल	सत्य ज्ञानबारे भगवान बुद्धं धयाबिज्यात
भीगु मुख्य समस्या छु खः ?	दुःख व समस्या दु ।
भीत जूगु रोगया कारण छु खः ?	दुःखया कारण दु ।
उपचार यानाः लंके फु ।	दुःखयात मदयेके फु ।
रोगया निवारण छु खः ?	दुःखःया निवारण मार्ग दु ।
पूर्णरूपं लंकेत आः भीसं छु यायेमाल ?	दुःखयात मदयेकेगु उपाय ।

संघ

भगवान बुद्धया शिक्षा (उपदेश) यात जीवनय् लागू यायेत धकाः थःगु छँ परिवार त्याग याना वःपि प्रव्रजितपिन्त बौद्ध भिक्षु भिक्षुणी^१ धाइ । वसपोलपिन्सं म्हासुगु चीवर वस्त्र पुनाबिज्याइगु खः । सँ खानाः, भिक्षापात्र ज्वनाः विहारय् सादा जीवन बितेयाना बिज्याइगु खः । वसपोलपिन्सं दुःखं मुक्त जुइत सरल व शुद्ध जीवन शैली च्वनाः ज्ञान प्राप्त यायेत न्ह्याबलें प्रयासरत जुयाबिज्याइ ।

सँ खायेगु

सकलें मनूतय् बाँलागु सँ दैगु यो । उकिया लागि यक्व ध्यबा व ई खर्च याइ । तर बौद्ध भिक्षु भिक्षुणीपिन्सं थःगु सँ खानाबिज्याइ । वसपोलपिन्सं थःगु शरीरयात बाँलाकेगुसिकं दुनेयागु ज्ञान मालेगुनिर्ति ध्यान बियाबिज्याइ । वसपोलपिन्सं सँयात हेरबिचार यायेगु समययात ध्यान भावनाया अभ्यास, बुद्ध पूजा व परित्राण पाठ यायेगुथें जाःगु महत्त्वपूर्ण ज्याय छ्यलाबिज्याइ ।

भिक्षापात्र

भिक्षु भिक्षुणीपिन्त भोजन जलपान दान बिइगु नं धर्मया अभ्यास खः । गुबलें गुबलें भीसं भिक्षु भिक्षुणीपिन्त सुथन्हापां भिक्षाटनया नितिं विभिन्न गां सहरय् भिक्षा पात्र ज्वनाबिज्याःगु खंकेफु ।

वसपोलपिन्सं छँखापतिकं भिक्षाटन यानाबिज्याइ । श्रद्धालु उपासक उपासिकापिन्सं नं थःगु क्षमता व श्रद्धा अनुसार नयेगु दान यानादी ।

भिक्षु भिक्षुणीपिनि थःगु नसात्वंसा थथे हे जुइमाः धैगु मडु । श्रद्धां दान ब्यूगुलिइ सन्तुष्ट जुयाबिज्याइ । थजाःगु अभ्यासं वसपोलपिन्त लोभपाखें मुक्त जुइत तिबः बिइ । थुकिं यानाः गृहस्थपि नं दानधर्म अभ्यास यायेत उद्यत जुइ । गुलिं गुलिं देशय् भिक्षाटनया नितिं भिक्षु भिक्षुणीपि पिहाँ वनीमखु । उपासक उपासिकापिन्सं हे विहारय् वयाः भिक्षु भिक्षुणीपिन्त भोजन जलपान दान याःवइ ।

चीवरवस्त्र

न्हापा न्हापा भिक्षुभिक्षुणीपिन्के स्वजु जक चीवर दैगु खः । बौद्धपि यक्व थासय् न्यना वंगुलिं भिक्षु भिक्षुणीपि चीन व जापानथें जाःगु ख्वाउँगु हावापानी अनुसार ख्वाँउगु पाखें बचे जुइत वसपोलपिन्सं मेगु हे ख्वातुगु वस्त्र पुनाबिज्यात । वसपोलपिनिगु सुति कायागु चीवर साधारणगु जुइ ।

चीवरया रंग देश व अनया संघ परम्पराअनुसार फरक फरक जुइ । श्रीलंका

व थाइल्याण्डय् काषाय रंगया चीवर पुनी । अथे हे जापानय् हाकूगु चीवर पुनी । चीन व कोरियाय् धाःसा खैरो व खरानी रंगया चीवर पुनी अथे हे तिब्बतय् गाढा ह्याउंगु रंगया चीवर पुनी ।

भिक्षु भिक्षुणीपिनिगु लागि चीवर व भिक्षापात्रयागु यक्व महत्त्व दु । भगवान बुद्ध धयाबिज्यात - "गथे भंगःत न्हयाथाय् ब्वयावंसां नं थःगु पपूसहित ब्वया जुइ अथे हे भिक्षु भिक्षुणीपिन्सं न्हयाथाय् वंसां नं चीवर पुना व पात्र सहित ज्वनावनी । भिक्षुभिक्षुणीपिन्सं थःगु शरीरयात त्वःपुइत चीवर व आहारया निति पात्रय् सन्तुष्ट जुइगु याइ ।"

विहार

विहारय् भिक्षु व भिक्षुणीपि न्हिन्हिसिया ज्याखँ व धर्मया अभ्यासय् अनुशासित जुया यानाबिज्याइ । सुर्योदय स्वयां न्हयो हे दना वसपोलपि ख्वाः सिलेधुंका सरसफाइ, बुद्धपूजा व ध्यान भावना यानाबिज्याइ ।

संघ सदस्यपिन्सं यक्व जिम्मेवारी क्वबियाबिज्याइ । वसपोलपिन्सं सादा जीवन व उच्च बिचाः याना ज्या यानाबिज्याइ । वसपोलपिन्सं मेहनतसाथ ज्या यानाबिज्याइ

व थःम्हं ज्या यानागुली खुसी जुयाबिज्याइ । न्हिनेसिया इलय् वसपोलपिन्सं मेपिन्त धर्मया खँ स्यनाबिज्याइ । वसपोलपिन्सं बौद्ध सफूत च्याबिज्याइ अले बुद्धया मूर्ति तथा चित्रत नं दयेकाबिज्याइ । वसपोलपिन्सं विहार व क्यब संरक्षण यानाबिज्याइ । वसपोलपिन्सं बुद्धजयन्ती थेंजाःगु उत्सवया लागि तयार यानाबिज्याइ । वसपोलपिन्सं गृहस्थपिन्त माःगु सुभावात बियाबिज्याइ । अथे हे विभिन्न सामाजिक संस्थातय्गु नितिं सल्लाह सहयोग बियाबिज्याइ तथा बृद्ध व बिरामीपिनिगु हेरविचार यानाबिज्याइ ।

अथे हे सन्ध्याइलय् नं परित्राण पाठ, बुद्धपूजा व ध्यानभावनाय् लगेजुयाबिज्याइ । भिक्षुपिन्सं उपदेश बियाबिज्याइ । सन्ध्या इलय् आहार (खाना) नयाबिज्याइमखु अले थ्व अध्ययन व ध्यान अभ्यासय् छ्यलाबिज्याइ ।

धाडिङ्गया कर्ण तामाङ्ग हाल नयाँबानेश्वर मीनभवनस्थित विश्वशान्ति विहारय् श्रामणेर जुयाच्चनाबिज्यानाच्चंगु दु । वसपोल १२ वर्ष दुम्ह खः । वसपोलं भिक्षु जीवनया नितिं तालिम कयाबिज्यानाच्चंगु दु । वसपोलं थःगु दिनचर्या थुकथं कनाबिज्यात - "जिगु नां पञ्जासामी खः । न्हापा मेगु हे नां खः, भन्ते जुइधुंकाः पञ्जासामी नां तःगु खः । शुस्त्रुस्त्रु सुथन्हापां दनेत तःसकं थाकुगु खः । अथे हे ध्यान यायेत नं तःसकं थाकुगु खः । तर आः बानी जुइधुंकल । जि न्हापास्वयां स्वस्थ व खुशी जू । जि थन विहार दुनेया स्कूलय् ब्वनाच्चना । जिमिसं मेमेगु स्कूलय्थें हे फुकक विषयत अध्ययन याना । न्हिनय् धर्मया कक्षा जुइ । जितः श्रामणेर धकाः सःतिइ, २० वर्ष थ्यनकि जक जिमित भिक्षु याइ । थन जि यक्व श्रामणेर पासापि दु । इमित खनाः हे जितः नं भन्ते जुइगु मन जूगु खः ।"

छःपिसं न्ह्याइपुकेगु नं यानाबिज्याना कि धकाः न्यनागु न्ह्यसःयात वसपोलं थुकथं धयाबिज्यात, "जिमिसं नं न्ह्याइपुकाच्चना । जिपि बाँलाःपि मित्रपि खः अले जिमिसं धर्मय् हे न्ह्याइपुकाच्चना । परित्राण पाठ व अहं - अवेरो - होमी (मैत्री भावना) या पाठ यायेबलय् तःसकं आनन्द जू ।"

छःपि गुबले-गुबले छँय् बिज्यायेगु ? धकाः न्ह्यसः न्यनाबलय् वसपोलं थुकथं लिसः बियाबिज्यात, "जाँच सिधयेकेधुकाः वर्षय् छकः छँय् वनेगु याना । गुबलेंगुबलें थःथितिपि हे विहारय् वयाः नापलाः भाइ । आःला सकलें हे थः परिवारथें जुल ।

वाफय् वइगु इलय् यात्रुत उकियापाखें बचेजुइत बास मालाजुइ । बसोबासया व्यवस्था जुइधुंकाः इमिसं खुशी व सुरक्षित जूगु अनुभव याइ । इमिसं मेपिन्त नं सःतिइ, “भासँ ! भासँ ! थ्व छँय् आश्रय् कयादिसँ । भीपि सकलें सुरक्षित जुइ, थन सुरक्षा दु ।” मनूतय्सं जीवनय् समस्या वइबलय् इमिसं शरण कायेगु माला जुइ । इपिमध्ये यक्वसिनं बुद्ध (ज्ञानया प्रतीक) धर्म (बुद्धया शिक्षा) व संघ (भिक्षुपि व भिक्षुणीपिनिगु) या शरण ग्रहण याइ । थुपि स्वंगूयात छगू हे शब्दय् त्रिरत्न धकाः धाइ, छायाःसा इमिगु गुण हीरा, मोति व रत्नथें मूल्यवान खः ।

त्रिरत्नया महत्त्वयात बाँलाक थुइकाः थुकिं हे भीगु जीवनयात सुख व ज्ञानया मार्गय् यंकी धयागु खँय् विश्वस्त जुइ धुंकाः भीपि त्रिरत्नया शरणय् वनी ।

उदाहरणया निति छम्ह यात्रुयात कायेनु - थः गुबलें हे मथ्यनिगु यक्व तापाःगु शहरय् यात्रा याये मास्तेवःम्ह यात्रुयात गथे याःसा अःपुइ ? थः वनेमाःगु गन्तब्यतक थ्यंकेत लँ क्यनाबिइम्ह छम्ह मनू दत धाःसा अःपुइ मखुलाले ? उगु यात्राय् मेपि पासापिनिगु समेत साथ दत धाःसा भन हे अःपुइ । छम्ह यात्रुं तापाःगु शहरय् थ्यंकेत याःगु कुतः मनुखं सुख व निर्वाण प्राप्तिया निति याइगु कुतः उथें उथें मजूलाले ? उगु यात्राय् त्रिरत्नमध्ये बुद्ध लँ क्यनाबिइम्ह मनूथें खः, धर्म लँपु खः अले संघ पासापि खः ।

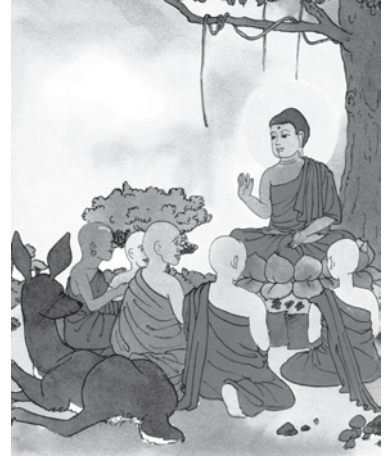

त्रिशरण गमन

बुद्धया शरण्यं वनेगु

निर्वाणया लँपुइ वनाच्चंपि मनूतय् नितिं बुद्ध लँ क्यनाबिज्याइम्ह उत्कृष्ट पथप्रदर्शक खः । उकिं भीपि बुद्धया शरण्यं वनाच्चना । बुद्धं सत्त्वप्राणीपिनि नितिं छु बांलाःगु खः व छु बांमलाःगु खः धैगु खँ बांलाक सिइकाबिज्याःगु दु । उकिं दुःखं मुक्त जुयाच्चंगु निर्वाणया लँपु क्यनाबिज्यासे वसपोलं थः फुक्क शिष्यपिन्त त्रिशरण्यं छ्वयाबिज्यात ।

धर्मया शरण्यं वनेगु

मनूतय् नितिं धर्मया शरण्यं वनेगु धैगु निर्वाण्यं थ्यंकीगु तप्यंगु लँपु ज्वनेगु खः । धर्म लँपुइ दिशा मालेत सहयोग याइगु साइनबोर्ड, खुसि छिइत माःगु ताँ, तस्वाःगु व तःजाःगु पहाड गयेया नितिं माःगु त्वाथःचा खः । अथे हे धर्मया सही लँपुइ वंसा व लँपुइ वनाच्चंपिन्सं बांमलाःगु ज्यापाखें बचे जुइगु व वयाच्चंगु समस्यायात समाधान यायेत प्रोत्साहित जुइगु मौका नं प्राप्त जुइ । हानं धर्म अज्ञानरूपी अन्धकारयात चिइकाः ज्ञानया मार्ग लुइकेत मार्गदर्शन याइ ।

संघया शरण्यं वनेगु

संघया शरण्यं वनेगु धयागु यात्रुतयत् यात्राय् पासापिनिगु ग्वाहालि दैगु थें खः । बिरामी जुइबलय् थवंथवय् हेरबिचार याइपि दत धाःसा निराश जुइबलय् बिरामीपिन्त भरोसा दइ । संघ धयापि यात्राय् नाप दुपि भिपि पासाःपिथें खः । वसपोलपिन्सं भीगु बांमलाःगु बिचाः व सोचयात मदयेकेत, वान्छ्वयेत सही सल्लाह व उचित मार्गनिर्देशन बिइ । हाकनं संघं भीत दुःखं मुक्त निर्वाण प्राप्तिया नितिं कुतः यायेगुली प्रेरणा व हौसला बियाच्चनी ।

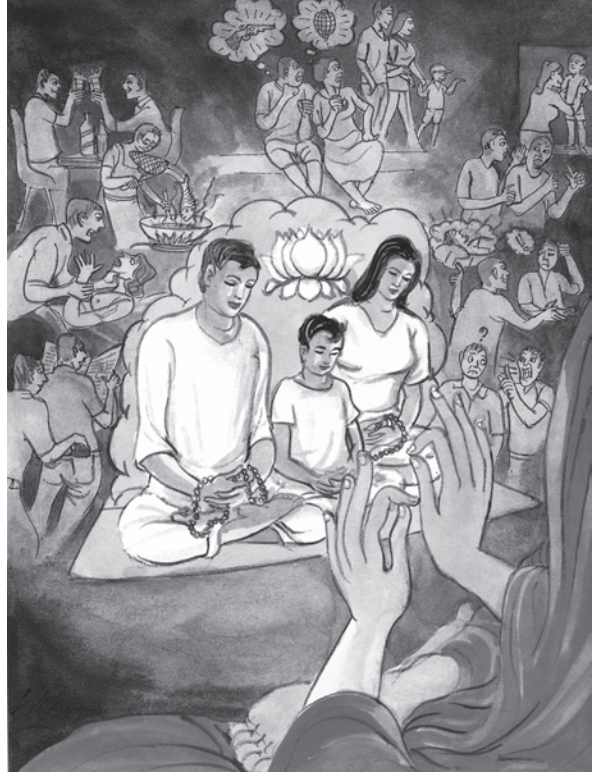

त्रिशरण गमनया लागि

त्रिशरण गमनया लागि विशेष प्रकारया चलन दु । भिक्षु वा भिक्षुणीनं क्वय् च्वंगु वाक्य ल्हाइ अले उपासक उपासिकापिन्सं वसपोलपिन्संथे स्वकःतक्क धायेगु याइ ।

जि बुद्धया शरणय् वने ।
जि धर्मया शरणय् वने ।
जि संघया शरणय् वने ।

भीपि विद्यार्थीया रूपय् भर्ना जुइबलय् भीसं छुं नियमत पालन यायेगु यायेमाः । अथे हे समाजय् च्वंपि सकल मनूतय्सं न्यागू प्रकारया शीलत पालन यायेगु आवश्यक जू । थुपि शीलत थुकथं दु ।

१. प्राणीपिनिगु हिंसा यायेमखु ।
२. मेपिनिगु सामानत खुया कायेमखु ।
३. यौन दुर्व्यवहार यायेमखु ।
४. मखुगु खँ ल्हायेमखु ।
५. थ्वँ, अय्लाः आदि नसालु पदार्थ सेवन यायेमखु ।

अभ्यास

धर्म/संघ

तत्तय् च्वांगु न्हयसःतयगु लिसः बियादिसँ -

- क) धर्म धयागु छु खः ? प्यंगु आर्यसत्य धयागु छु छु खः ?
- ख) बौद्ध भिक्षु/भिक्षुणी धकाः सुयात धाइ ? वसपोलपिनिगु जीवनशैली बारे च्वादिसेँ ।
- ग) "बौद्ध भिक्षु/भिक्षुणीपि श्रद्धां दान ब्यूगुली सन्तुष्ट जूला ?" थ्व धापूयात प्रष्ट यानादिसेँ ।
- घ) भिक्षु/भिक्षुणीपिनिगु चीवर व पात्रया महत्त्वया बारे च्वादिसेँ ।
- ङ) भिक्षु/भिक्षुणीपिनिगु दिनचर्या गथे जुइगु खः ? स्पष्ट यानादिसेँ ।
- च) छु प्रव्रजित जुइ धुंकाः भिक्षु जूम्ह व्यक्ति थःगु छँय् वनेगु व च्चनेगु मज्यूला ले ?
- छ) त्रिरत्न धयागु छु खः ? थुकिया महत्त्व उदाहरण सहित प्रष्ट यानादिसेँ ।

त्रिशरण गमन

तत्तय् च्वांगु न्हयसःतयगु लिसः बियादिसँ -

- क) त्रिशरण धयागु छु खः ? त्रिशरण गमन गुकथं याइगु खः ?
- ख) संघया शरणय् वनाः भीत छु फाइदा दइ ?
- ग) भीपि बुद्ध व धर्मया शरणय् छाया् वनेमाःगु खः ?

त्वांगु थासय् जायेकादिसेँ -

- क) त्रिशरण धयागु बुद्ध, धर्म व या शरणय् वनेगु खः ।
- ख) संघ धयागु पि खः ।
- ग) दुःखपाखें मुक्त जूगु अवस्था खः ।
- घ) धर्म धयागु बुद्धयात खः ।
- ङ) फुक्क मनुतय् निति बुद्ध लँपु क्यनाबिज्याइम्ह उत्कृष्ट खः ।

'कुशल डाक्टरया ज्या' व 'सत्य ज्ञानबारे भगवान बुद्ध धयाबिज्याःगु खँयात तालिकाद्वारा च्वादिसेँ ।

पञ्चशील

न्हापांगु शील - प्राणी हिंसा मयायेगु

भगवान बुद्धं धयाबिज्यात "सकसियां थःगु जिउया माया दु ।" फुक्क प्राणीपि म्वाये चाहे जू, सी सुयां नं चाहे मजू । उकिं भीसं जीवनया सम्मान यायेमाः व हिंसा याये मज्यू । थ्व शीलं मनूतय्त जक स्याये मज्यू धाःगु मद्दु, सकल पशु-पन्छित, कीटपतङ्गत सुयातं नं स्याये मज्यू, विशेषयानाः ध्यबा कमेयायेत वा खेलया रूप्य ला हिंसा याये हे मज्यू । भीसं प्राणीपिन्त माया दया तयेगु बानी दयेका यंकेमाः । न्ह्याबलें फुक्क प्राणीपि सुखी व स्वतन्त्र जुइमाः धयागु कामना यायेमाः । अथे हे पृथ्वी, खुसी, जंगल व वातावरणया संरक्षण यायेगु ज्या समेत थुगु शील्य दुथ्यानाच्चंगु दु ।

निगूगु शील - खुया मकायेगु

भी थःगु सामान्य जक थःगु अधिकार दु अले इपि सामान थः योपि मनूतय्त बिइफु तर भीसं कतःपिनिगु सामान मन्योसे अर्थात् खुइगु ज्या याये मज्यू । उकिया सह्या भीसं थःगु सामान मेपिन्त बिइगु, सहयोग यायेगु व थःगु सामानतयगु बांलाक हेरबिचार यानाः ज्या यायेगु स्वयेमाः ।

दुःखी तथा नुगलयस्याःपि, मन स्यनाच्चंपिनिप्रति करुणा तयाः इमित प्रेरणा बिइगु ज्या यायेमाः । छुं नं मस्यूपि मनूतय्त बांलाइगु खँ कनाः उपकार यानाः इमिगु जीवन सफल जुइका बिइगु हे दकले बांलाःगु ज्या खः ।

स्वंगूगु शील - यौन दुर्व्यवहार मयायेगु

सम्मानित जीवन जुइक म्वायेगु व सकलेंनाप बांलाःगु मैत्रीपूर्ण सम्बन्ध चाहे जूम्ह मनुखं छुं नं किसिमया दुर्व्यवहार याये मज्यू । गैरजिम्मेवारपूर्ण दुर्व्यवहार यानाः यक्व दुःख व समस्यात वइ । अजाःगु व्यवहारया कारणं यानाः यक्वसिया परिवार स्यंपि तथा अबोध मचात पीडित जूवंगु घटनात भीगु समाज्य दयाच्चंगु दु । उकिं थः व कतःपिन्त नं सुखी जुइकेया निंति यौन सम्बन्ध स्वस्थ, सुरक्षित व बांलाःगु जुयेमाः ।

थुगु शीलयात बांलाक पालन यायेया लागि यौन इच्छायात नियन्त्रण यायेमाः व भात कलाः निम्हसिनं छम्ह मेम्हप्रति इमान्दार व विश्वास ब्याकेमाः । थुकिं यानाः परिवारय् शान्ति दयेकेत सहयोग जुइ । सुखी परिवारय् भात व कलाः थवंथवय् (निम्हतिपुलिं) सम्मान याइ अथे हे विश्वास व प्रेम नं याइ । थजाःगु सुखी परिवारं यानाः हे भीगु थ्व बांलाःगु संसारयात भन अप्वः बांलाका बिइ गन भीपि न्ह्याइपुकाः खुसी जुयाः च्वनेदइ ।

भिगु चरित्र दयेकेया लागि युवा तथा किशोर किशोरीपिन्सं थःगु मन व शरीरयात शुद्ध याना तयेमाः । संसारयात सुखद जीवन म्वायेगु थाय्या रूपय् विकसित यायेगु जिम्मेवारी युवापिनिगु ल्हाःतिइ दु ।

प्यांगुगु शील - मखुगु खँ ल्हायेगु

भीसं छम्हं मेम्हसित सम्मान यायेमा: अले मखुगु खँ ल्हायेगु, अनावश्यक गफ यायेगु याये मज्यू । मखुगु खँ मल्हाइबलय् ल्वापुख्यापु व असमभदारीथे जा:गु ज्याखँ जुइमखु अले वातावरण भन यक्व शान्तिमय जुइ । थ्व शील ग्रहण यायेगु धयागु भीसं न्ह्याबले सत्यगु खँ ल्हायेमा: धा:गु धका: सीकेमा: । सत्य खँ ल्हाना: प्राप्त जुइगु सुखया अनुभव याये सयेकेनु ।

न्यागुगु शील - नशालु पदार्थया सेवन मयायेगु

थुगु शील आत्मसम्माननाप सम्बन्धित जुयाच्चंगु दु । थुकिं थ:गु शरीर, वचन व मनयात थ:गु नियन्त्रणसिकं पिने वनेगुपाखें बचे याइ । आपालं नसा लगे जुइगु पदार्थत दु । थुकी अय्ला:, थ्वँ, लागूपदार्थ, धुम्रपान व अशिलल किताबत दु । थजा:गु प्रयोग याना: भी व भीगु परिवारयात हानि तथा असर जूवनी ।

छुं इलय् भगवान् बुद्धं मनूतय्त धर्मया खँ थुइका बिज्यानाच्चंगु ख: । उगु बखतय् थ्वँ त्वना: थ्वं का:म्ह छम्ह ल्याय्म्हम्ह मनू उगु सभाय् दुहां वन । व थ:गु नियन्त्रणं पिने दु । वं अन दुपि भिक्षुपिन्त बांमलाक्क घ्वानाछ्वत । वं भिक्षुपिन्त तत:सकं ब्ब:बिया: हालेगु यात । वया सास: अय्ला: ह्वास्स नव: अले नापनापं च्वंगु थासय् नं उगु अस्वस्थ गन्ध फिँजे जुयाच्चन । अले व बरबरेजुया: मेथाय् वन । सकले मनूत वयागु व्यवहारं दु:खित जुल तर भगवान् बुद्ध धा:सा शान्तिपूर्वक फेतुना बिज्यानाच्चन ।

“उपस्थित सज्जनवृन्द” वसपोलं धयाबिज्यात “व मनूयात छक: स्वयादिसँ सा । जिं छिकपिन्त व मनूयागु भविष्यबारे धाये वं पक्का हे थ:गु धन सम्पत्ति व इज्जत गुमेयाइ । वयागु शरीर कमजोर व अस्वस्थ जुजुंवनी । थ:गु परिवार पासाभाइनाप वयागु सम्बन्ध टुटे मजूतले चान्हिं ल्वानाच्चनी । दकले बांमला:गु खँ ला वं थ:गु बुद्धि चुकेयाइ अले व अन्यौलय् लाइ ।”

नशालु पदार्थया सेवन मयायेगु शील ग्रहण यात धा:सा, भीसं भीगु न्ह्यपु व शरीर निगूयात नं स्वस्थ यायेफइ ।

अभ्यास

तत्त्वचंगु न्हयसःतयगु लिसः बियादिसँ -

- क) पञ्चशील धयागु छु खः ? थुकिया महत्त्व च्वयादिसँ ।
- ख) पञ्चशीलया प्यंगुगु शील छु खः ? व्याख्या यानादिसँ ।
- ग) प्राणीहिसा मयात धाःसा प्राणीपि गुकथं सुखी व भयरहित जुइ ?
- घ) खुया मकाल धाःसा मेपि सकलेंनाप मिले जुयाच्वने फइ धयागु खँयात प्रष्ट यानादिसँ ।
- ङ) गजाःगु खँ ल्हाःसा मखुगु खँ ल्हाःगु ठहरेजुइ ?
- च) नशालु पदार्थ सेवन यात धाःसा छु गजाःगु परिणाम भोगे यायेमाली ?

पायछि लिसलय ठीक चि (✓) तयादिसँ ।

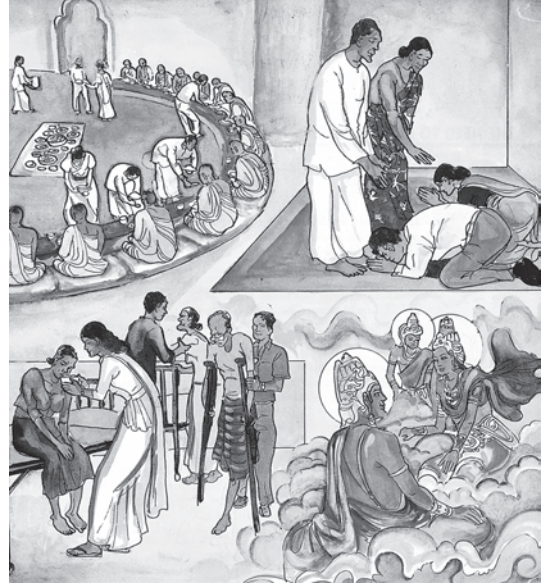
- क) प्राणीहिसा यात धाःसा छु जुइ ?
 - i) प्राणीयात शान्ति प्राप्त जुइ ।
 - ii) प्राणीपिन्सं दुःख सिइ ।
 - iii) प्राणीपिनिगु आयु ताःहाकः जुइ ।
- ख) खुया मकायेगु यात धाःसा छु जुइ ?
 - i) थःगु सम्पत्ति रक्षा जुइ
 - ii) मेपिनिगु सम्पत्ति रक्षा जुइ ।
 - iii) सकसिगु सम्पत्ति रक्षा जुइ ।
- ग) यौन दुर्व्यवहार हटे यायेत छु यायेमाः ?
 - i) परिवार नियोजनया साधन प्रयोग यायेमाः ।
 - ii) यौन इच्छायात नियन्त्रण यायेमाः ।
 - iii) भात व कलाः निम्हं इमान्दार व विश्वासीपि जुइमाः ।
- घ) मखुगु खँ मल्हायेगु धयागु छु खः ?
 - i) न्हयाबलें यःगु जक खँ ल्हायेगु
 - ii) न्हयाबलें चुक्ली मयायेगु
 - iii) सदां सत्य खँ ल्हायेगु ।
- ङ) नशालु पदार्थया सेवन याःसा छु जुइ ?
 - i) शरीर बल्लाइ ।
 - ii) शरीर व मन अस्वस्थ जुइ ।
 - iii) शरीरय् स्फूर्ति बढेजुइ ।
- च) शील पालन यायेगु धयागु थः छु जुइगु खः ?
 - i) जिम्मेवार
 - ii) गैरजिम्मेवार
 - iii) आलश्य

गृहस्थ

बौद्धपिनिगु समुदाययात संघ व गृहस्थ यानाः निगू समूहय् विभाजित यानातःगु दु । "संघ शब्दया अर्थ मिले जुयाः च्वनाच्चंगु समुदाय खः । संघ, धयागुलिं बौद्ध भिक्षुपिं व भिक्षुणीपिन्त थुइकेमाः । वसपोलपिं विहारय् च्वनाबिज्याइ । गृहस्थ धयापिं बौद्ध उपासक (भाजु) तथा उपासिका (मयजु) पिन्त धाइ । इमिसं चीवर पुनीमखु अले थः परिवारपिनापं छँय् च्वनी ।

बौद्ध उपासक उपासिका जुइत दकले न्हापां त्रिशरण गमन अर्थात् बुद्ध, धर्म व संघया शरणय् वनेमाः । अनलिपा इमिसं थःगु स्वइच्छां पञ्चशील शिक्षायात थःगु व्यवहारय् छ्यलायंकी ।

बुद्धधर्मय् उपासक उपासिकापिनिगु यक्व महत्त्व दु । इमिसं संघयात हेरबिचार यायेगु व भिक्षुभिक्षुणीपिन्त भोजन, चीवर, विहार व वासः दान यानाः सेवा याइ । अथे हे संघं नं प्रतिउपकारया रूपय् बुद्धया शिक्षा उपदेश प्रचार यायेगु जिम्मेवारी क्वबियाच्च्वनी । नापं संघं धर्मया खँ गृहस्थपिन्त स्यनाबिइ । थुकथं संघ व गृहस्थपिसं परस्परय् उपकार यानाः मैत्री सम्बन्ध दयेकाः धर्मया रक्षा याइ ।

प्रव्रजित जुइमा वा सुं उपासक उपासिका, भीपि सकलें इमान्दारीपूर्ण जीवन हनेमाः, सकल प्राणीपिन्त दया करुणा तयेमाः व थः उदाहरणीय जुइमाः । ज्या यानाच्चंगु अवस्थाय् जुइमा वा ध्यानभावनाया अभ्यास यानाच्च्वनागु अवस्थाय् जुइमा मेपिनिगु व थःगु हित व सुखया निंतिं हे ज्या यायेमाः ।

बुद्धधर्मया प्रतिकत

बेलाबखतय् विहारय् दर्शन याःवनेबलय् आपाःयाना भीसं न्याता प्रकारया वस्तुत खनाः । थुपि खः -

- १) पलेस्वां
- २) धर्मचक्र
- ३) बौद्ध ध्वाँय्
- ४) बोधिवृक्ष
- ५) चैत्य स्तूप

थुपि बाहेक विहारय् दइगु मेगु सर्वाधिक प्रसिद्ध चिं बुद्धया प्रतिमा खः । थ्व फुक्क खँया बुद्धधर्मय् विशेष महत्त्व दयाच्चन ।

पलेस्वां

पलेस्वांया हा भ्यातनालय् दैगु खः, थ्व स्वांमा तःजाःगु लखं च्वय् वैगु खः, थ्व लःया सतहलय्तक बढेजुइ व सूर्द्यःया किरण नापं शुद्ध व बांलाक्क ह्वैगु खः ।

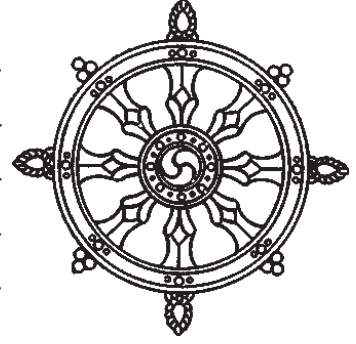
पलेस्वांयात शुद्धताया प्रतिकया रूपय् कयातःगु दु । छायाःसा थ्व भ्यातनालय् ह्वैगु जूसां नं थुके छुं नं प्रकारया फोहर थाइमखु । बुद्धया उपदेशय् श्रद्धा तयेगु भीगु उद्देश्य नं पलेस्वांथे हे जुइगु आवश्यक खः, भ्यातनालं वःगु जूसां नं भीगु उद्देश्य पलेस्वांथे शुद्ध व सुन्दर जुइमाः ।

धर्मचक्र

भीसं गाडी चलेयायेबलय् गाडीया घःचाःत गन्तब्य स्थानय् मथ्यंतले न्ह्याकाच्चनी, थथे हे गुगु इलंनिसें भगवान् बुद्धं न्हापांगु पटकय् ज्ञानया खँ स्यनाबिज्यात उगु इलंनिसें संसारय् सत्य, ज्ञान व धर्म निरन्तररूपं प्रचार जुयाच्चंगु दु । बहुजनया हित व सुखया निति धर्मचक्र निरन्तर चाःहिलिगु आवश्यक दु । बुद्धधर्मया व्यापक प्रचार-प्रसार यानाः मनूतयगु जीवन सुखमय जुइगु ज्याय् निरन्तर चले जुयाच्चनीगु थ्व धर्मचक्र महत्त्वपूर्ण प्रतीकया रूपय् दयाच्चंगु दु ।

बौद्ध ध्वंय

बुद्धधर्मय् दयाच्चंगु मान्यताअनुसार भगवान् बुद्ध बोधिवृक्षया सिमाक्वय् ध्यान च्वनाबिज्याना ज्ञान प्राप्त यानाबिज्याःगु अवस्थाय् खुता प्रकारया रश्मित वसपोलया शरीरं प्रसारित जूगु खः । थुकियात आधार कयाः बौद्ध भण्डा दयेकूगु खः । थुकिं संसारया सकल जातजातिपि बुद्धयागु प्रज्ञाया रश्मी सुखपूर्वक म्वायेफु धैगु चिनारी ब्यू । उकिं थुकियात शान्तिया ध्वजाया रूपय् समेत कयातःगु दु ।

बोधिवृक्ष

बोधिवृक्ष धयागु भारतया बुद्धगयाय् च्वंगु वंगलसिमा खः । भगवान् बुद्धं बोधिज्ञान प्राप्त यायेधुंकाः उगु सिमायात बोधिवृक्ष धायेगु याः । आः थुकियात बुद्धया ज्ञानया प्रतिकया रूपय् प्रयोग याइ । ज्ञानया चिन्हया रूपय् थ्व सिमायात सम्पूर्ण बौद्ध धर्मावलम्बीपिन्सं आदर याइ । थ्व बोधिवृक्षयात सम्मान यायेगु भगवान् बुद्धया ज्ञानयात सम्मान यायेगु सरह खः ।

स्तुप

स्तुप धयागु छगू प्रकारया स्मारक खः । गुकी बुद्ध वा अरहन्त भिक्षुपिनिगु अंश अवशेषत तयातःगु दु । अप्वः मनूतय्सं थुगु पवित्र स्तुप चैत्ययात नमस्कार यायेगु याइ । थौं स्तुप तथा चैत्यं हे बुद्ध व बुद्धया शिष्यपिनिगु गुणस्मरण यानाच्चंगु दु ।

बौद्ध प्रतिमा व किपात

बौद्ध प्रतिमा व किपात हे बुद्ध व बुद्धया उपदेशतय्त अःपुक व बांलाक म्हसीकेगु व थुइकाबिइगु साधन खः । भीसं म्हस्यूम्ह छम्ह व्यक्तिया चित्रं हे भीत वयागु बारे बांलाक लुमंकाबिइ अथे हे छपु राष्ट्रिय भण्डां उगु राष्ट्रया मनूतयगु थःगु देशप्रतिया निष्ठायात जगेयाइ ।

किपाः व राष्ट्रिय भण्डायात भीपि व्यक्ति वा देशया प्रतिक व चिंया रूप्य कायेफु । अथे हे मनूतय्सं व्यक्तियाके दुगु गुण लुमंकेया निंतिं छुं ठोस प्रतिकया चाहना याइ व वयागु प्रतिक, प्रतिमा व चिंयात आधार दयेकाः इमिसं मूल व्यक्ति व भावप्रति थःगु स्नेह माया व सद्भाव व्यक्त याइ ।

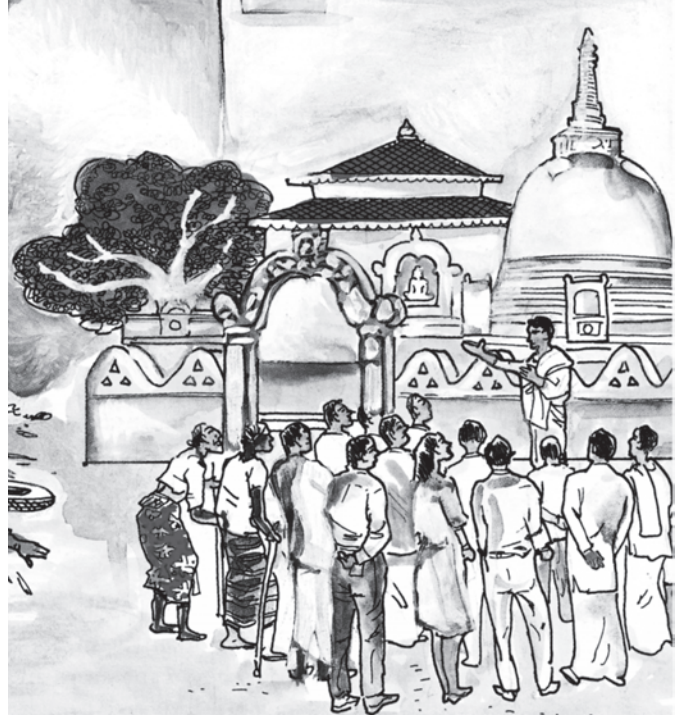
थुगु धारणा अनुसार विहार तथा बुद्ध धर्मावलम्बीपिनिगु छँय छँय श्रद्धाभाव स्वरूप भगवान्या मूर्ति (प्रतिमा) स्थापना यानातःगु दु । प्रत्येक विहारतयगु मुख्य भागय् बुद्धया मूर्तित स्थापित जुयाच्चंगु दु । थुपि मूर्तित विभिन्न किसिमया मार्बल, प्रस्तर, लुं, सिं व धातुया सामानं कलात्मक रूपं दयेकातःगु दु । प्रतिमा छगू थजाःगु प्रतिक खः, चिं खः गुगुपाखें स्मरण यायेमाःगु खँयात बांलाक स्मरण याये फयेकाबिइ ।

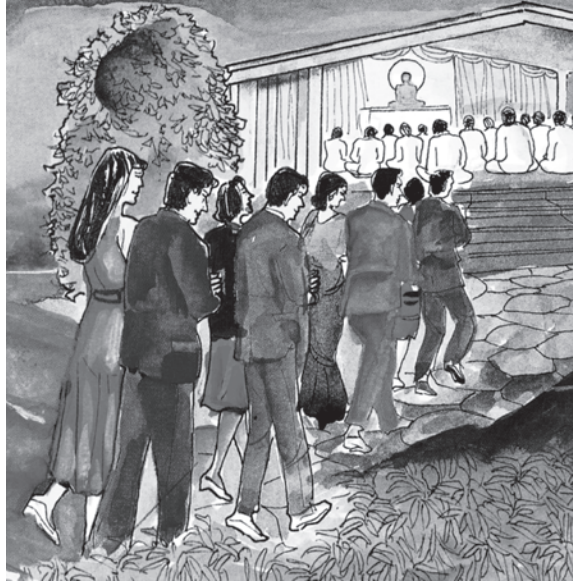
धर्म मण्डप वा कक्षय् बुद्धधर्मया ततःधंगु ग्रन्थत धर्मया प्रतिकया रूप्य छायापियातःगु दइ । गुगुं धर्म-कक्षय् मूर्ति, चित्र, बौद्ध भिक्षु व प्रसिद्ध गुरुपिनिगु चित्रत नं प्रतिकया रूप्य तयातःगु दु । श्रद्धालुपि दर्शनया लागि अन थ्यनीबलय् थुपि वस्तुतयगु दर्शनं बुद्ध, धर्म व संघया गुणतय्त स्मरण यानाः थःगु मनय् वयाप्रति श्रद्धा भाव पिज्वयेकाबिइ । थजाःगु धार्मिक प्रभावं यानाः भीत बांलाःगु ज्या यायेत प्रेरणा दयेकाबिइ ।

बौद्ध नखः चखः

बुद्ध धर्मावलम्बीपिन्सं
थी थी नखःचखः हनावयाच्चंगु
दु । क्वय् च्वंगु स्वंगू
नखःचखःत सकल बौद्धपिन्सं
भव्यरूपं मानेयाइ । थुगु
चाडपर्व अर्थात् उत्सवय् मनूत
त्रिरत्नया शरणय् वनी । उगु
इलय् शील प्रार्थना यायेगु तथा
छँय् त्याग यानाः भिक्षु
अनागारिका जुइगु याइ ।
बुद्धया जन्मदिं वैशाखपुन्हीयात
बौद्ध समुदायं "स्वांयापुन्ही", गनं
वैशाख दिं सा गनं विशाख
पूजा धकाः नं धाइ । थ्व दिनय्
चीन, कोरिया लगायत बौद्ध देशय् चिधिकःम्ह सिद्धार्थया प्रतिमायात भव्यरूपं जल
अर्पण यानाः, म्वःल्लुकेगु चलन नं दयाच्चंगु दु । थुकथं थःगु बिचाः व ज्यात शुद्ध
याना यंकेया लागि उत्सवयात चलनया रूपय् कयातःगु दु । थुगु इलय् फुक्क
विहारय् रंगीचंगी स्वांत, पटाका, दानप्रदान सामाग्री व धुं मैनवती तयाः छाय्पिइगु
याइ । शाकाहारी भोजन तथा क्षीर भोजन दान प्रदान याइ । कुनातःपिं जनावर,
भंगःपन्छित, न्याँ, कावली आदि प्राणीपिन्त बन्धनं मुक्त यानाः स्वतन्त्रं त्वःताबिइ ।
अर्थात् अभयदान बियाः पुण्य संचय यायेगु याइ । सकलसिया लागि सुख शान्तिया
कामना यासै बुद्ध प्रतिमा सहित शोभा-यात्रा यानाः पवित्र दिनया रूपय् माने यायेगु
चलन दु । संयुक्त राष्ट्र संघं नं उगु दिंयात विश्वन्यंक हे पवित्र दिंया रूपय्
मानेयाःगु दु ।

धर्मदि (धर्मया दि) असार पूजा

आषाढपुन्हीया दिंयात असार पूजा वा धर्मया दिंया रूप्य मानेयायेगु चलन दु । थुगु दिंखुन्हु भगवान बुद्ध वाराणसीया मृगदावनय न्याम्ह भिक्षुपिन्त दकले न्हापालाक्क धर्म उपदेश यानाबिज्याःगु पावन अवसरया रूप्य स्मरण यासे मानेयायेगु चलन दुगु खः ।

संघदि (संघया दि, कथिन दि)

बुद्ध धर्मावलम्बीपिन्सं आश्विन पुन्हीनिसै लच्छितक्क संघदि अथवा कथिन दिंया रूप्य मानेयायेगु चलन दु । थेरवाद बुद्धधर्मया भिक्षुपि स्वलातक्क वर्षायामय छगू हे थासय वर्षावास च्वनी । वर्षावास सिधयेधुंकाः श्रद्धालुपिन्सं चीवर, परिस्कार दान बिइगु याइ । थुगु दिनं भिक्षुसंघ व गृहस्थी समाज दथुइया सम्बन्धयात क्वातुकाबिइगु याइ ।

थुपि फुक्क महत्त्वपूर्ण उत्सव तथा बौद्ध चाडपर्वय सकल बुद्धधर्मावलम्बीपिन्सं त्रिशरण सहित त्रिरत्न वन्दना यायेगु पञ्चशील ग्रहण यायेगु धुं मैनावती तथा स्वां तयाः भगवान बुद्धयात छायेपिइगु, सूत्रत पाठ यायेगु, ध्यान च्वनेगु, भिक्षु अनागारिकापिन्त भिक्षा दान यायेगु तथा धर्मया छलफल एवं श्रवण यानाः आस्थापूर्वक मानेयायेगु याइ ।

अभ्यास

गृहस्थपि -

क्वय् च्वंगु न्हयसःया लिसः च्यादिसँ ।

- क) बौद्ध समुदाययात ग्वःगू समुहलय् विभाजन यानातःगु दु ? थुपि छु छु खः ?
ख) बौद्ध उपासक उपासिका जुइत छु यायेमाः ?
ग) बुद्धधर्मय् उपासक उपासिकापिनिगु गजाःगु महत्त्व दयाच्च्वंगु दु ।

जोडा मिलेयानादिसँ ।

संघ	बुद्ध, धर्म व संघया शरण
गृहस्थ	प्रवजितपिनिगु वस्त्र
त्रिशरण	उपासक व उपासिका
उपासिका	भिक्षु/भिक्षुणी
चीवर	बौद्ध महिला

बुद्धधर्मया प्रतिकत

जोडा मिलेयानादिसँ ।

पलेस्वां	शान्तिया ध्वॉय्
बौद्ध ध्वॉय्	बुद्धया ज्ञानया प्रतिक
बोधिवृक्ष	शुद्धताया प्रतिक
धर्मचक्र	स्मारक
स्तूप	बुद्धधर्मया व्यापक प्रचार

क्वय् च्वंगु न्हयसःया लिसः बियादिसँ ।

- क) बोधिवृक्षयात छाया सकसिनं आदर तइगु खः ?
ख) पलेस्वांयात छाया शुद्धताया प्रतिक मानेयाइगु खः ?
ग) बौद्ध भण्डाया निर्माण छु खँया आधारय् याःगु खः ?
घ) बौद्ध विहार व गृहस्थीपिनिगु छँखापतिकं छाया बुद्धमूर्ति तयातइगु खः ?
ङ) मनूतय्सं स्तूप व चैत्ययात छाया नमस्कार याइगु खः ?

बौद्ध नखःचखः

तत्तय् च्चंगु न्ह्यसःतयगु लिसः च्चयादिसँ ।

- क) बौद्धपिन्सं मानेयाइगु मुख्यगु नखःतयगु नां उल्लेख यानादिसँ ।
- ख) वैशाखपुन्हीया दिखुन्हु बौद्ध धर्मावलम्बीपिन्सं छु छु याइगु खः ?
- ग) असारपुन्हीया छु महत्त्व दु ?
- घ) कथिन दिं रूपय् छु ईयात मानेयाइ ?

त्तंगु थासय् जायेकादिसँ

- क) बुद्धया जन्मदिं या दिं खः ।
- ख) नेवाः समुदायं वैशाखपुन्हीयात धाइ ।
- ग) धर्मया दिया रूपय् यात माने याइ ।
- घ) बुद्धं न्हापांगु उपदेश वाराणसीया य् यानाबिज्याःगु खः ।
- ङ) भिक्षुपिं स्वलातक्क वर्षायामय् छगू हे थासय् बसोबास याइगुयात धाइ ।

दश कुशलाकुशल

मभिगु ज्या, मभिगु अशुभकर्म व पापकर्मयात अकुशल धाइ । भिगु, बांलाःगु शुभकर्म व पुण्यकर्मयात कुशल धाइ । भिगू प्रकारया मभिगु ज्यायात दश अकुशल धाइ । भिगू प्रकारया भिगु ज्यायात दश कुशल धाइ । भीसं भिगू अकुशल कर्मयात त्वःताः भिगू कुशल कर्म यायेमाः ।

भगवान बुद्धं भिगू कुशलाकुशल कर्मबारे थुकथं आज्ञा दयेकाबिज्यात ।

दश अकुशल :-

१) पाणातिपात	- प्राणीहिसा यायेगु
२) अदिन्नादान	- खुया कायेगु
३) कामेसु मिच्छाचार	- परपुरुष वा परस्त्री गमन यायेगु
४) मुसावाद	- असत्य खँ ल्हायेगु
५) पिसुणवाचा	- चुगली खँ ल्हायेगु
६) फस्सवाचा	- छाक्क खँ ल्हायेगु
७) सम्फप्पलापवाचा	- ज्याख्यलय् मदुगु खँ ल्हायेगु
८) अभिज्झा	- अभिध्या (लोभ, तृष्णाय् भुलय् जुइगु)
९) व्यापाद	- क्रोधी जुइगु, मेपिन्त दुःख बिइगु
१०) मिच्छादिट्ठ	- मिथ्यादृष्टि, गलत बिचाः

शरीरपाखें याइगु स्तंगू अकुशल

१) पाणातिपात

चेतनशील सत्त्वपिन्त प्राणी धाइ । मनु, पशु, पंक्षी व फुक्क प्रकारया कीतय्त प्राणी धाइ । क्वय् बियातःगु न्यागू प्रकारया अंग पूर्वंगु स्थिती अर्थात् अमैत्रीपूर्ण तथा हृदयनिसैं निर्दयी जुयाः प्राणीपिनिगु हिंसा जूवनीगु सम्भावना दु ।

- १) प्राणी जीवित (सजीव) जुइमाः ।
- २) जीवित प्राणी खः धैगु ज्ञान दयेमाः ।

- ३) प्राणीयात स्याये धैगु चेतना दयेमा:
- ४) स्यायेत प्रयास वा प्रयोग यायेगु ।
- ५) उकीया प्रयोगं प्राणीया मृत्यु समेत जुइमा ।

थुपि न्यागू अंग पूवंगु स्थिती सुनानं सुं प्राणी स्याःगु वा हत्या याःगु वा हत्या जूवन धाःसा थुकीयात प्राणीहिंसा जूगु मानेयाइ ।

२) अदिन्नादान

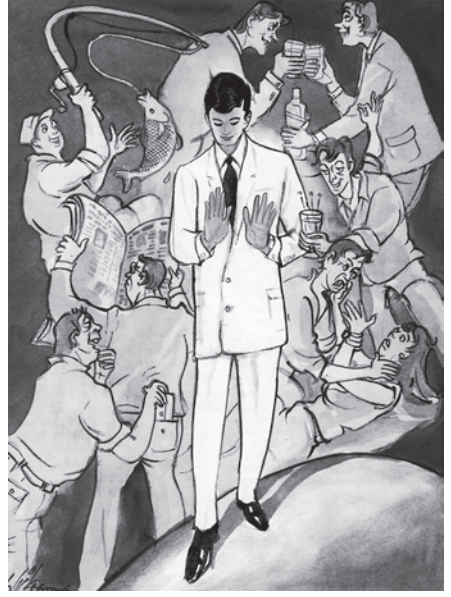
घाँय्, सिँ व लःनिसँ कयाः मेपिनिगु अधिकारय् दुगु सजीव व निर्जीव छुं नं सम्पत्ति थुकिया मालिकं मखंक वा वयात मसीक खुया कायेगु नियतं कायेगु अथवा वयाके अनुमति मकासे जवरजस्ती कायेगुयात अदिन्नादान धाइ । अदिन्नादान क्वय् बियातःगु न्यागू प्रकारया अंग पूवनेवं जुइगु सम्भावना दु ।

- १) मेपिनिगु अधीनय् वा अधिकारय् दुगु वस्तु जुइमाः ।
- २) मेपिनिगु अधीनय् दुगु वा अधिकारय् दुगु वस्तु धकाः स्युगु जुइमाः ।
- ३) खुया कायेगु चेतना वा मनसाय दयेमाः ।
- ४) खुइगु ज्या जूगु वा प्रयोग जूगु वा कुतः याःगु जुइमाः ।
- ५) उगु कुतः वा प्रयोगद्वारा खूगु नं जुइमाः ।

च्वय् उल्लेख जुयाच्चंगु न्यागू प्रकारया स्थितिइ उगु ज्या जूवन धाःसा उकीयात अदिन्नादान जूगु मानेयाइ ।

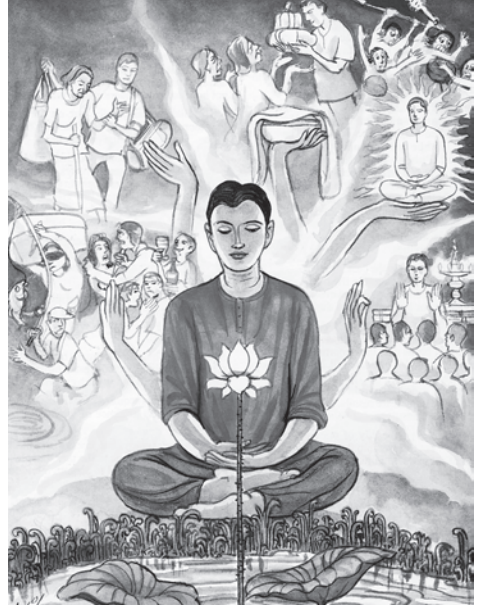
३) कामेसु मिच्छाचार :

परस्त्री वा परपुरुष गमन यायेगुयात मिच्छाचार धाइ । मां-बौ, दाजुकिजा, तताकेहँ, थःथिति, परिवार, गोत्रपाखें रक्षा जुयाच्चंम्ह, सुं छम्हनाप विवाह जुइधुंकूम्ह सुयां भाःत वा कलाः जूम्ह, मिसानिसँ कयाः दास-दासीतक्क नं कामभोगसम्बन्धी अतिक्रमण यायेगुयात परस्त्री वा परपुरुष गमन यायेगु धाइ । क्वय् बियातःगु प्यता प्रकारया स्थितिइ वा अंग पूवन धाःसा कामेसु मिच्छाचार मानेयाइ ।

- १) अगमनीय वस्तु जुइमाः ।
- २) कामभोग यायेगु इच्छां युक्त जुइमाः ।
- ३) कामभोग सेवन जुइमाः ।
- ४) कामभोगपाखें आनन्दयागु अनुभव जुइमाः ।

वचनपाखें जुइगु प्यंगू अकशुल

४) मुसावाद

मखुगु खँ ल्हायेगु, असत्ययात सत्य धायेगु, सत्ययात असत्य धायेगुयात मुसावाद धाइ । सभाय्, परिषदय् वा न्ह्यागु थासय् नं सुयातं नं सत्ययात असत्य, असत्ययात सत्य, खंसां मखं अले मखंसां खं धायेगु, मखुगु खँ कनेगु, मखुगु खँय् साक्षी च्वनेगु, थःगु लागि वा मेपिनिगु लागि वा छुं चीजवस्तुया लागि फटाहा खँ वा असत्य खँ ल्हायेगुयात मुसावाद धाइ । क्वय् बियातःगु प्यता प्रकारया स्थिती वा अंग पूवन धाःसा मुसावाद जूवनीगु मानेयाइ ।

- १) असत्य खँ ल्हायेगु ।
- २) धोखा बिइगु, ठगे यायेगु चित्त जुइगु ।
- ३) उगु चित्त अनुसार प्रयोग एवं प्रयत्न यायेगु ।
- ४) उम्ह व्यक्तिं खँ ल्हाःगु मेपिन्सं स्पष्ट रूपं थूगु जुइगु ।

५) पिसुणवाचा :

मिलेजूपिन्त फाया बिइगु खँ ल्हायेगु, थुखेया खँ उखे, उखेया खँ थुखे यानाः ल्वाकाबिइगु व चाकडी-चुकली यायेगुयात नं पिसुणवाचा धाइ । परस्परय् सत्कार सम्मान एवं विश्वास दुपिन्त इमिगु सम्मानय् धक्का जुइगुकथं खँ ल्हायेगु व मिलेजूपि निम्हसिगु चित्त बाइगु खँ ल्हायेगु पिसुणवाचा खः । क्वय् बियातःगु प्यता प्रकारया स्थिती वा अंग पूवन धाःसा पिसुणवाचा जूवन धकाः मानेयाइ ।

- १) गुम्हेसित फायेत (बायेकेत) व त्वाकेत अजाःगु वचन प्रयोग याःगु खः उम्ह व्यक्ति अन उपस्थित जूगु वा गुम्हेसिया बारे चुक्ली याःगु खः उम्ह व्यक्ति अन दयेमाः । दहे मदुम्ह काल्पनिक व्यक्तिया बारे याःगु चुक्ली माने याइमखु ।
- २) मनूतय्के फायेगु मनसाय दयेमाः ।
- ३) उगु मनसाय दुगु चित्तं चुक्ली यायेगु प्रयत्न वा प्रयास यायेगु ।
- ४) न्योम्हेसिनं चुक्ली याःगु खँ स्पष्ट रूपं थूगु जुइमाः ।

६) फरुसवाचा :

मेपिनिगु इज्जतय् धक्का लाइगुकथं ब्वःबिइगु, तमं कटुवचन ल्हायेगु, अपशब्द ल्हायेगु, यःयःथें ल्हायेगु वा कडा वचन प्रयोग यायेगुयात फरुसवाचा धाइ । क्वय् बियातःगु स्वता प्रकारया स्थितिइ (अवस्थाय्) वा अंग पूवन धाःसा फरुसवाचा जूगु मानेयाइ ।

- १) ब्वःबिइम्ह व्यक्ति दयेमाःगु ।
- २) तमं भय्भय्ब्यूगु चित्तं जुइमाःगु ।
- ३) ब्वःब्यूगु जुइमाःगु ।

थुकथं स्वता प्रकारया स्थिति वा अंग पूवंक वचन प्रयोग याःगुयात फरुसवाचा कर्म धाइ ।

७) सम्फप्पलापवाचा :

ज्या ख्यले मदुगु खँ ल्हायेगु, समय अनुकूल मजूगु खँ ल्हायेगु, व्यर्थगु खँ ल्हायेगु, धर्मविनय विपरीत खँ ल्हायेगु, बेतर्कगु खँ ल्हायेगु, रंगढंग मदुगु खँ ल्हायेगु इत्यादि ज्यायात सम्फप्पलापवाचा धाइ । क्वय् बियातःगु निता प्रकारया स्थिति वा अंग पूवन धाःसा सम्फप्पलापवाचा जूवंगु मानेयाइ ।

- १) निरर्थक खँ ।
- २) निरर्थक खँ ल्हानाच्चंगु जुइमाः ।

मनपाखे याइगु स्वंगू अकुशल

द) अभिज्झा :

लोभी जुइगु, मेपिनिगु धनसम्पत्ति थःगु याये दःसा ज्यू धैगु भावना हे अभिज्झा खः । अभिज्झायात विषमलोभ नं धाइ, राग नं धाइ, काम नं धाइ । क्वय् बियातःगु निता प्रकारया स्थितिइ वा अंग पूवन धाःसा अभिज्झा जूवन धकाः मानेयाइ ।

१) मेपिनिगु धनसम्पत्ति जुइमाः ।

२) मेपिनिगु धनसम्पत्ति थःगु याये मास्तिवःगु चित्त जुइमाः ।

९) व्यापाद :

द्वेषयुक्त संकल्प, दुष्ट मनस्थिति हे व्यापाद खः । थ्व प्राणी सिइसां ज्यू, वयात सुनानं स्याःसां ज्यू, वया विनाश जूसां ज्यू, थ्व प्राणी मदुसां ज्यू धैगुथे जाःगु तहं पिहां वइगु स्वभाव, दुःख बिइगु मनसाय हे व्यापाद खः । थुकियात क्रोध, द्वेष, प्रतिघ, आघात, कोष वा रोष धकाः थुइकेफु । क्वय् बियातःगु निता प्रकारया स्थितिइ वा अंग पूवंगु स्थितियात व्यापाद मानेयाइ ।

१) प्राणी जुइमाः ।

२) उम्ह प्राणी नाश जूसा गुलि बांलाइ धकाः चिन्तन याःगु जुइमाः ।

१०) मिच्छादिट्ठि :

विपरीत दृष्टि, मिथ्यादृष्टि, गलत व अःखःगु धारणायात मिच्छादिट्ठि धाइ । अजाःपि व्यक्तिपिनिगु विचारय् दान यानागुया फल मदु, यज्ञ यानागुया फल मदु, बांलाः बांमलाःगुया फल मदु । इहलोक मदु, परलोक मदु । मां धैम्ह नं मदु । बौ धैम्ह नं मदु । थ्व संसारय् सम्यक्ज्ञान प्राप्त व्यक्ति नं मदु । सम्यक् आचरण दुपि नं मदु । क्वय् बियातःगु निता प्रकारया स्थितिइ वा अंग पूवन धाःसा मिच्छादिट्ठि मानेयाइ ।

१) मिच्छादिट्ठि जुइगु ।

२) ग्रहण याःगु नं जुइमाः ।

दश कुशल :-

१) पाणातिपाता विरति	— प्राणीहिंसा मयायेगु
२) अदिन्नादाना विरति	— खुया मकायेगु
३) कामेसु मिच्छाचारा विरति	— परपुरुष वा परस्त्री गमन मयायेगु
४) मुसावादा विरति	— मखुगु खँ मल्हायेगु
५) पिसुणवाचा विरति	— चुगली मयायेगु
६) फरूसवाचा विरति	— कडा वचन मल्हायेगु
७) सम्फप्पलापा विरति	— ब्यर्थगु खँ मल्हायेगु
८) अनभिज्झा	— लोभ मयायेगु
९) अव्यापाद	— क्रोधी मजुइगु, तं पिमकायेगु
१०) सम्मादिट्ठि	— सम्यक्दृष्टि, सही विचाः यायेगु

थुपि भिगू कुशलकर्मयात दश-कुशल धाइ । भगवान् बुद्धं मज्झिमनिकाययागु सम्मादिट्ठिसुत्तय्, सालेय्यसुत्तय्, अंगुत्तरनिकायया दशक निपातय् व मेगु थासय् भिगू कुशल कर्मबारे थुकथं उल्लेख यानाबिज्याःगु दु :

प्राणीहिंसापाखें अलग्ग जुयाः, दण्डयागु प्रयोग, शस्त्रयागु प्रयोग मयासे लज्जाशील, दयावान व सकल प्राणीपिन्त अनुकम्पा तइपि जुइमाः । खुइगु ज्या त्वःताः थःगु मेहनतं गुलि प्राप्त जूगु खः उकियात जक ग्रहण यानाः पवित्र जीवन हनेगु यायेमाः । गां हे जुइमा वा जंगलय् हे जुइमा मेपिनिगु सम्पत्ति खुया कायेगु याये मज्यू । कामभोगसम्बन्धी मिथ्याचारयात त्वःतेमाः । परस्त्री वा परपुरुष गमन यायेगुपाखें अलग्ग जुइमाः ।

फटाहाः खँ ल्हायेगुपाखें अलग्ग जुयाः सत्य खँ ल्हायेगु यायेमाः । सत्यवादी जुयाः लोकय् यथार्थवादी जुयाः सभा परिषद् मित्रवर्ग, राजसभा आदि न्हयाथाय् वंसां नं स्यूगु व खंगुयात जक स्यू खं धायेगु, मस्यूगु मखंगुयात मस्यू व मखं धायेगु यायेमाः । थःगु लागि वा कतःपिनिगु लागि छुं नं लौकिक पदार्थ प्राप्त यायेत जानाजान मखुगु खँ ल्हायेगु याये मज्यू । चुगली यायेगु त्वःताः, उखेया खँ थुखे व थुखेया खँ उखे थ्यंकाः कतःपिनिगु चित्त बायेकेगु (फायेगु) ज्यापाखें अलग्ग जुइगु, बरु

मिलेमजूपिन्त मिलेयाना बिङ्गु, मनूत एकजूट जुयाः मिलेजुयाच्वनेगु थें जाःगु खँ ल्हायेमाः । कडा वचन ल्हायेगु त्वःतेमाः, न्हाय्पंयात आनन्द जुङ्गु, प्रेमपूर्ण, न्यनाच्चंपिनि मन हलुका (याउँसे) जुङ्गु, शिष्ट व सभ्य अर्थात् अप्वःसिया यङ्गु वचन ल्हायेमाः । अथे हे फजुल व व्यर्थया खँ त्वःताः समयानुकूल, यथार्थ, अर्थयुक्त, धर्मानुकूल, नियमानुकूल खँ, संग्रह याये योग्य, तर्कयुक्त खँ ल्हायेगु यायेमाः । थुपि प्यंगू वचनपाखें याङ्गु कर्म कुशलकर्म खः ।

अभिधारहित, निर्लोभी जुयाः कतःपिनिगु धनय् लोभ मतइपि जुङ्गुमाः । व्यापादरहित, द्वेषरहित जुयाः सुं नं प्राणीप्रति शत्रुभाव मतइपि जुङ्गुमाः । व्यापाद मजुङ्गुमाः, दुःख मजुङ्गुमाः तथा सुखी जुङ्गुमाः धैगु मनय् संकल्प दुपि जुङ्गुमाः । थथे हे सम्यक्दृष्टि, सहीदृष्टिसहित दान, यज्ञ, कुशल तथा अकुशलकर्मयागु थःथःगु फल दु धैगु विश्वास दुपि जुङ्गुमाः । थुपि स्वंगू मनपाखें याङ्गु कर्म कुशलकर्म खः ।

दश अकुशलकर्म याःम्हेसित थुगु लोक व परलोकय् नं बांमलाःगु फल भोग्य यायेमाली । उकिं दश-अकुशलकर्मयात अधर्म, अनर्थ धाइ । दश-कुशलकर्मयात धर्म, अर्थ धाइ । अधर्मयात अधर्म, अनर्थयात अनर्थ, धर्मयात धर्म अर्थयात अर्थ धकाः धर्मानुसार आचरण यायेमाः । थ्व प्राणीहिसादि दश-अकुशलकर्म असाधु (बांमलाःगु) खः । आश्रव वृद्धि जुङ्गु खः । सदोष (दोषयुक्त) हे खः । दुःखदायक खः । दुःखविपाक धर्म खः । थुकियात अनार्यमार्ग, कृष्णमार्ग (खिउँसेच्चंगु लँ), असद्धर्म अभ्यास याये मज्यूगु धर्म, साक्षात् याये मज्यूगु धर्म धकाः धाइ । दश-अकुशलकर्म याङ्ग्मनाप सत्संगत याये मज्यू । दश-अकुशलकर्म याङ्ग्म मनु मरणं लिपा अपाय दुर्गती नरकय् उत्पन्न जुङ्गु ।

प्राणीहिसापाखें अलग्ग जुयाच्चनेगु आदि दश-कुशलकर्म साधु खः, आर्य खः, अनाश्रव खः, निर्दोष खः, अतपनीय खः, अपचयगामी खः, सुखदायक खः, सुखविपाक धर्म खः । थुकियात आर्यमार्ग, शुक्लमार्ग, सद्धर्म, सत्पुरुषधर्म, पालन यायेमाःगु धर्म, सेवन यायेमाःगु धर्म, अभ्यास यायेमाःगु धर्म, बृद्धि यायेमाःगु धर्म, अनुस्मरण यायेमाःगु धर्म, साक्षात्कार यायेमाःगु धर्म धाइ ।

दश-कुशलकर्म याङ्ग्मनाप सत्संगत यायेमाः । व नापं च्वनेमाः । वयागु सेवा यायेमाः । वयात पूजा यायेमाः । वयात गौरव तयेमाः । दश-कुशलकर्मपाखें शरीर

वचन व मन शुद्ध जुइ । दश-कुशलकर्म याइम्ह मनू सुगति स्वर्गय् उत्पन्न जुइ ।

मेगु नं दश-कुशलकर्म दु । थुकियात दश-पुण्यक्रिया धाइ । थुपि थुगु प्रकारं दु ।

१) दान	—	श्रद्धापूर्वक बिइगु ।
२) शील	—	शील पालन यायेगु ।
३) भावना	—	समथ, विपस्सना ध्यान भावना यायेगु ।
४) अपचायन	—	थःस्वयां थकालीपिन्त आदर तयेगु ।
५) वेय्यावच्च	—	सेवा यायेगु, थःथितिपिन्त ग्वाहालि यायेगु ।
६) पत्तिदान	—	थःम्हं यानागु पुण्य मेपिन्त इना बिइगु ।
७) पत्तानुमोदन	—	मेपिन्सं याःगु पुण्यय् प्रसन्न जुइगु ।
८) धम्मसवन	—	धर्म उपदेश न्यनेगु ।
९) धम्मदेसना	—	धर्म उपदेश बिइगु ।
१०) दिट्ठिजुकम्म	—	सम्यक्दृष्टि जुइगु ।

अभ्यास

वृत्तव्यंगु न्हयसः तयगु लिसः च्वयादिसँ ।

- क) अकुशल धयागु छु खः ? भिगू कथंया अकुशलयात पालि व अर्थ सहित च्वयादिसँ ।
ख) शरीरपाखें जुइगु अकुशलत उल्लेख यानाः प्राणीहिसा जुइत पूवनेमाःगु अंगत नं च्वयादिसँ ।
ग) गजाःगु खँ ल्हायेगुयात मुसावाद धाइ ? थुकिया अंगत छु छु खः ?
घ) मनं याइगु ग्वःगू अकुशलकर्मत दु ? व्यापादया बारे च्वयादिसँ ।
ङ) गजाःगु कर्मयात कुशलकर्म धाइ ? दशकुशल पालि व अर्थ सहित च्वयादिसँ ।
च) दश पुण्यक्रिया धयागु छु छु खः ? पालि व अर्थ सहित च्वयादिसँ ।

खाली थासय जायेकादिसँ ।

- क) शरीरपाखें अकुशल जूवनी ।
ख) कडा शब्द ल्हायेगु खः ।
ग) अदिन्नादान जुइत प्रकारया अंग पूवनेमाः ।
घ) लोभी जुइगु जूवनीगु अकुशल खः ।
ङ) अनभिज्झा धयागु खः ।

मिलेजूगु लिसलय् ठीक चिन्ह (✓) तयादिसँ

- क) फरूसवाचा धयागु छु खः ?
i) चुगली यायेगु ii) छाक्क वचन ल्हायेगु iii) ज्याख्यले मदुगु खँ ल्हायेगु
ख) कामेसु मिच्छाचारा छुकिं जुइगु अकुशल खः ?
i) शरीर ii) वचन iii) मन व शरीर
ग) वचनं ग्वःगू प्रकारया अकुशल याइ ?
i) ३ ii) ४ iii) ५
घ) मनय् लोभ स्वभाव मदैगु छु खः ?
i) अभिज्झा ii) व्यापाद iii) अनभिज्झा
ङ) चुगली यायेगु छु खः ?
i) सम्फपलापवाचा ii) पिसुणवाचा iii) फरूसवाचा

ठीक बेठीक छुटय यानादिसँ ।

- क) गलत बिचाः यायेगु धयागु मिथ्यादृष्टि जुइगु खः ।
ख) क्रोधी जुइगु शरीरपाखें जुइगु अकुशल खः ।
ग) दश अकुशलयागु फल थुगु जन्मय् जक भोग यायेमाली ।
घ) प्राणीहिसादि कर्म अलग्ग जुइगु आर्य खः, अनास्रव खः ।
ङ) ध्यान यायेगु व पुण्य दान यायेगु कुशल कर्म मखु ।

मंगल - सूत्र

निदान

“मङ्गल” शब्दया अर्थ बांलाः, भिं, शुभ व उन्नति जुइगु आदि खः । भगवान बुद्धया इलय् राजगृह नगरय् संस्थागारय् मुनाच्चंपि मनूतय् दथुइ “मङ्गल” बारे खँल्हाबल्हा जुल । गुलिसिनं “मङ्गल” धयागु बांलागु खनीगु खः धाल । दनाखतं तुइसे च्वंम्ह सा, प्वाथय् दुम्ह मिसा खनीगु मङ्गल खः धाल । थ्व खँयात गुलिसिनं विश्वास यात । थुकथं विश्वास याःपिन्त “दृष्टिमांगलिक” धाल ।

गुलिसिनं धाल - स्वयेगु खनीगु मङ्गल मखु । बरु न्यनेगु मङ्गल खः । “न्ह्यज्याःहुँ”, “भोजन या” आदि शब्द न्यने दइगु मङ्गल खः मेगु मखु । थुगु धारणायात गुलिसिनं स्वीकार यात धाःसा गुलिसिनं स्वीकार मयाः । स्वीकार याःपिन्त ‘सुतमाङ्गलिक’ धाल ।

थुगु धारणायात विश्वास याःपि व मयाःपि नितां विश्वास मयाःपिन्सं नँतुनेगु, स्वाद कायेगु, स्पर्श यायेगुयात ‘मङ्गल’ धाल । सुथन्हापनं दनाखतं वाउँगु घाँय् थीगु, गोबर थीगु व शुद्धगु वस्त्र पुनेगु आदि मङ्गल खः धकाः इमिसं धाल । थ्व खँ नं गुलिसिनं स्वीकार यात, गुलिसिनं स्वीकार मयाः । थुकथं विश्वास याःपिन्त ‘मुतमाङ्गलिक’ धाल ।

थुकथं मङ्गल विषययात कयाः थीथी बिचाः उत्पन्न जुल अले मनूत थीथी पुचलय् विभाजित जुल । न्ह्याथाय्सं मंगल विषयय् जक खँ जुल । थुगु चर्चा मनुष्य लोकय् जुजुं देवलोकतक व ब्रह्मलोकय् थ्यंक चर्चाया विषय जूवन । तर इमिसं नं

मङ्गलया सही कारण लुइके मफुत । उकिं देवतापि मुनाः देवराज इन्द्रयाके न्यंवन तर इन्द्रं नं चित्त बुभ्के जुइक धाये मफु । उकिं स्वयं इन्द्रं थुगु प्रश्नया उत्तर सर्वज्ञ बुद्ध छम्हसिनं बाहेक मेपिन्सं कने फइमखु धकाः बिचाः यात । उकिं इन्द्रं, सुं छम्ह देवतायात बुद्धयाथाय् वना न्यं हूँ धकाः आदेश बिल ।

इन्द्रया आदेश अनुसार उम्ह देवता आपालं देवतापि ब्वनाः चान्हसिया प्रहरय् श्रावस्तीया जेतवन विहार हे ज्वाज्वल्यमान जुइक अन वना वं भगवान् बुद्धयात वन्दना यानाः छखेलिक च्वन अले प्रार्थना यात - "भो भगवान्, कल्याणया आकांक्षा यानाः आपालं देवतापि व मनुष्यपिनि दथुइ मङ्गलया विषय वादविवाद जुइधुंकल तर मङ्गल छु खः धैगु सिइके मफु । उकिं जिमित अनुकम्पा तयाः छलपोलं मङ्गलविषय आज्ञा जुयाबिज्याहूँ ।"

उम्ह देवतायागु प्रार्थना स्वीकार यानाबिज्यानाः बुद्धं स्वीच्यागू प्रकारया मङ्गल जुइगु कारण विषयय् धर्मदेशना यानाबिज्यात । उगु धर्मदेशनाय् उल्लेख जूगु उपदेशयात हे मङ्गलसूत्र धाइ । थुगु मङ्गलधर्मयात सकसिनं स्वीकार यानाः अनुमोदन याःगु जुयाच्वन । तथागतं थुगु मङ्गल सूत्र देशना यानाबिज्याःगु बखतय् द्वःछिगू कोटी देवतापि अर्हत् जुल । श्रोतापन्न आदि जूपि ला गिन्ति हे मद्दु । थुकथं भगवान बुद्धया पाखें मङ्गलसम्बन्धी उपदेश न्यने धुंकाः लय्लय्तातां सकल देवतापि थःथःगु थासय्तुं लिहाँ वन ।

कन्हेखुन्हु भगवान बुद्धं आनन्दयात "मङ्गल सूत्र" उपदेश यानाबिज्यात । आनन्दं मेपि भिक्षुपिन्त स्यनाबिज्यात । थुगु प्रकारं संसारय् मङ्गलधर्म उत्पन्न जुल । "सुत्तनिपात अट्ठकथा" धयागु सफुती उल्लेख जुयाच्वंगु मङ्गल सूत्र थथे खः -

मङ्गल-सुतं

यं मंगलं द्वादस हि, चिन्तयिसु सदेवका ।
सोत्थानं नाधिगच्छन्ति, अट्ठतिसञ्च मंगलं ॥

देसितं देवदेवेन, सब्बपापविनासनं ।
सब्बलोकहितत्थाय, मंगलं तं भणाम हे ॥

एवं मे सुतं-एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो अञ्जतरा देवता, अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा, केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा, येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा, भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो सा देवता, भगवन्तं गाथाय अज्फभासि ।

**बहू देवा मनुस्सा च, मङ्गलानि अचिन्तयुं ।
आकङ्खमाना सोत्थानं, ब्रूहि मङ्गलमुत्तमं ॥१॥**

**असेवना च बालानं, पण्डितानं च सेवना ।
पूजा च पूजनेय्यानं, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥२॥**

**पतिरूप देसवासो च, पुब्बे च कतपुञ्जता ।
अत्तसम्मापणिधि च, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥३॥**

**बाहुसच्चञ्च सिप्पञ्च, विनयो च सुसिक्खितो ।
सुभासिता च या वाचा, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥४॥**

**मातापितु उपट्ठानं, पुत्तदारस्स सङ्गहो ।
अनाकुला च कम्मन्ता, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥५॥**

**दानं च धम्मचरिया च, जातकानञ्च सङ्गहो ।
अनवज्जानि कम्मनि, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥६॥**

**आरति विरति पापा, मज्जपाना च सञ्जमो ।
अप्पमादो च धम्मेषु, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥७॥**

**गारवो च निवातो च, सन्तुट्ठि च कतञ्जुता ।
कालेन धम्मसवनं, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥८॥**

**खन्ती च सोवचस्सता, समणानञ्च दस्सनं ।
कालेन धम्मसाकच्छा, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥९॥**

तपो च ब्रह्मचरियञ्च, अरियसच्चानदस्सनं ।
निब्बानसच्छिकिरिया च, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥१०॥

फुट्ठस्स लोकधम्महेहि, चित्तं यस्स न कम्पति ।
असोकं विरजं खेमं, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥११॥

एतादिसानि कत्वान, सब्बत्थमपराजिता ।
सब्बत्थ सोत्थिं गच्छन्ति, तं तेसं मङ्गलमुत्तमं ॥१२॥

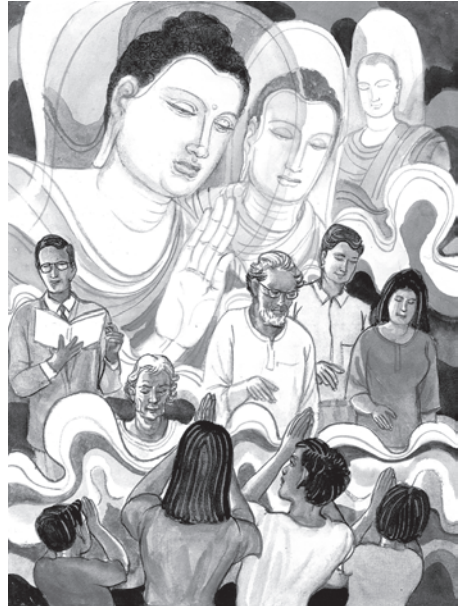
मङ्गलसुत्तं निद्धितं

मङ्गल-सूत्रया अर्थ

देवता व मनूतयसं भिनिदँतक्क बिचाः यानाः नं सीके मफूगु स्वीच्यागू मङ्गल-सूत्रबारे देवाधिदेव जुयाबिज्याकम्ह बुद्धं सम्पूर्णं पाप नाश जुइगु मंगल उपदेश यानाबिज्यात । व हे माङ्गलिक उपदेश सकल सत्त्वलोकया हितार्थं स्मरण याये । थुकियात पाठ याये ।

छको भगवान बुद्ध श्रावस्तीया अनाथपिण्डिक महाजनं दयेकूगु जेतवनारामय् विहार यानाबिज्यानाच्चन । उगु बखतय् सुं छम्ह देवता बहनीसिया प्रहरं लिपा चान्हेसिया प्रहरय् थःगु दिव्य प्रकाशं जेतवन छगुलिं ज्वाज्वल्यमान जुइक प्रकाशित यायां गन भगवान् बुद्ध दुगु खः अन वनाः अभिवादनं लिपा छखे ल्वःगु थासय् च्वन । छखे लिक्क च्वंम्ह उम्ह देवतां भगवान् बुद्धयात गाथाद्वारा थथे धाल -

आपालं देवतापि व मनुष्यपि नापं च्वनाः
यक्व वादविवाद यात तर अयसां नं सीके

मफूगु भो भगवान् छलपोलं मङ्गलबारे उपदेश बियाबिज्याहुँ ।

अले भगवान् बुद्धं आज्ञा जुयाबिज्यात -

आपालं देवतापिन्सं व मनुष्यपिन्सं मनय् बांलाःगु भाव तयाः चिन्तन याःगु खँ
मङ्गल खः, थुपि उत्तम मङ्गल खः ॥१॥

मूर्खतयगु संगत मयायेगु, पण्डितपिनिगु संगत यायेगु, पूज्यपिनिगु पूजा
यायेगु, थुपि उत्तम मङ्गल खः ॥२॥

अनुकूलगु थासय् निवास यायेगु, पूर्वजन्मया संचित पुण्य दइगु, थःत सम्यकगु
लँपुइ यंकेगु, थुपि उत्तम मङ्गल खः ॥३॥

बहुश्रुत दयेकेगु, शिल्प विद्यासयेकेगु, विनयय् सुशिक्षित जुइगु, सुभाषित जुइगु,
थुपि उत्तम मङ्गल खः ॥४॥

मां-बौपिनिगु सेवा यायेगु, कलाः, काय् म्हयाय्पिनिगु पालन-पोषण यायेगु,
ल्वाकःबुकः जुइगु बांमलाःगु ज्या मयायेगु, थुपि उत्तम मङ्गल खः ॥५॥

दान बीगु, धर्माचरण यायेगु, थः ज्ञातिबन्धुपिनि संग्रह यायेगु, निर्दोषगु ज्या
यायेगु, थुपि उत्तम मङ्गल खः ॥६॥

काय वाक् व चित्त पापपाखें तापाका विरत जुयाच्चनेगु, मद्यपान मयाःसे उकिं
संयमी जुइगु, कुशल-धर्मय् अप्रमादी जुइगु, थुपि उत्तम मङ्गल खः ॥७॥

गौरव तयेगु, विनम्र जुइगु, सन्तुष्ट जुइगु, कृतज्ञ जुइगु, इलय्ब्यलय् धर्म खँ
न्यनेगु, थुपि उत्तम मङ्गल खः ॥८॥

क्षान्तिशील जुइगु आज्ञाकारी जुइगु, श्रमणपिनिगु दर्शन यायेगु, इलय्ब्यलय्
धार्मिक छलफल यायेगु, थुपि उत्तम मङ्गल खः ॥९॥

तपस्या यायेगु अथवा शुभकार्यया निति वइगु कष्ट सह यायेगु, ब्रह्मचर्य पालन
यायेगु, प्यंगू आर्यसत्य धर्मयात खंकेगु, थुइकेगु, निर्वाणयात साक्षात्कार यायेगु, थुपि
उत्तम मङ्गल खः ॥१०॥

लाभ-अलाभ, यश-अपयश, निन्दा-प्रशंसा, सुख-दुःखया च्यागू लोक-धर्म सीकाः
थुकिं चित्त विचलित मयायेगु, निशोकी जुइगु, राग द्वेष मोहरूपी धुलं मगायेकेगु,
निर्भयी जुइगु, थुपि उत्तम मङ्गल खः ॥११॥

थजागु स्वीच्यागू प्रकारया मङ्गल धर्म यायेवं सर्वत्र अपराजित जुयाः सर्वत्र कल्याण प्राप्त जुइ । थुपि हे देवता व मनुष्यपिनि निति उत्तम मङ्गल खः ॥१२॥

मङ्गल सूत्रया अर्थ क्वचाल

स्वीच्यागू प्रकारका मंगल

१. मूर्खतयगु संगत मयायेगु
२. पण्डितपिनिगु संगत यायेगु
३. पूज्यपिनिगु पूजा यायेगु
४. अनुकूल थासय् बास यायेगु
५. पूर्वजन्मया संचित पुण्य दइगु
६. थःत सम्यक् लँपुइ यंकेगु
७. बहुश्रुत दुम्ह जुयेगु
८. शिल्प विद्याय् पारंगत जुयेगु
९. विनयय् सुशिक्षित जुयेगु
१०. सुभाषित जुयेगु
११. मांबौपिनिगु सेवा यायेगु
१२. कलाः काय् म्ह्याय्पिनिगु भरणपोषण यायेगु
१३. आकुल-ब्याकुल जुइगु ज्या मयायेगु
१४. दान बियेगु
१५. धर्माचरण यायेगु
१६. ज्ञातिबन्धुपिन्त संग्रह यायेगु
१७. निर्दोष ज्या यायेगु
१८. काय वाक् चित्तयात पापकर्मपाखे तापाका तयेगु
१९. मद्यपान मयायेगु
२०. धर्म कार्यय् अप्रमादी जुयेगु
२१. गौरब तयेगु
२२. विनम्र जुयेगु
२३. सन्तुष्ट जुयेगु
२४. कृतज्ञ जुयेगु
२५. धर्म श्रवण यायेगु

२६. क्षान्तिशील जुयेगु
२७. आज्ञाकारी जुयेगु
२८. श्रमणपिनिगु दर्शन यायेगु
२९. धार्मिक छलफल यायेगु
३०. शुभकार्यया निति कष्ट सहः यायेगु
३१. तपस्या यायेगु
३२. ब्रह्मचर्य पालन यायेगु
३३. प्यंगू आर्यसत्य साक्षात्कार यायेगु
३४. निर्वाण साक्षात्कार यायेगु
३५. अष्टलोक धर्मपाखें चित्त कम्पित मयायेगु
३६. निशोकी जुयेगु
३७. चित्तयात राग द्वेष मोहरूपी धुलं मगायेकेगु
३८. निर्भयी जुयेगु

अभ्यास

शब्दार्थ :

- संस्थागार - सभामण्डप
स्पर्श - थियेगु
सर्वज्ञ - फुक्क सूम्ह
कोटी - करोड
अर्हत् - मेपिन्सं याःगु पूजा स्वीकार यायेयोग्य जुयाबिज्याःम्ह, क्लेश
फुक्कं नाश यानाबिज्याःम्ह
श्रोतापन्न - निर्वाणया धारय् न्हापां थ्यंकः वंम्ह

१. लिसः बियादिसं :

- क) मङ्गल धयागु छु खः ? व ग्वःगू प्रकारया दु ?
ख) दृष्टमाङ्गलिक विश्वास याइपि गुजापिन्त धाइ ?
ग) "न्ह्यज्याःहुँ, भोजन याःहुँ" आदि शब्द न्यनेगु मङ्गल खः धाइपिन्त छु
माङ्गलिक धाइ ?
घ) गुजापिन्त मुतमाङ्गलिक विश्वासी धाइ ?
ङ) देवराज इन्द्रं नं मङ्गलया अर्थ सीके मफुसैलि गन वनाः न्यंके छ्वत ?

२. वच्य् बियातः गृ पालि वाक्य पूतंकाः ल्हययादिसँ ।

- क) एवं मे सुतं, एकं समयं भगवा आरामे ।
ख) बहु देवा मनुस्सा मङ्गलमुत्तमं ।
ग) बाहुसच्चञ्च मङ्गलमुत्तमं ।
घ) खन्ती च मङ्गलमुत्तमं ।

३. वच्य् च्वंगु पालि गाथाया अर्थ च्वयादिसँ ।

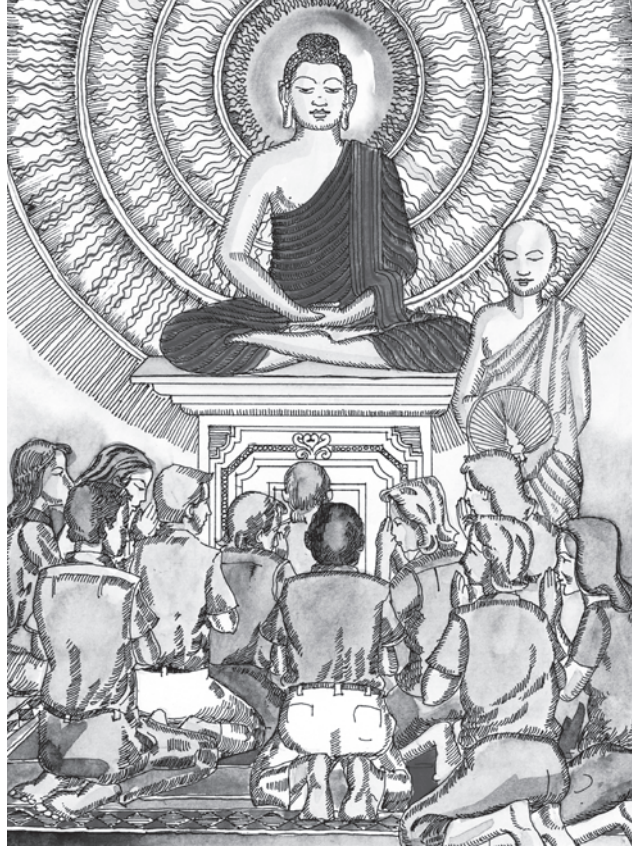
- क) मातापितु उपट्ठानं, पुत्तदारस्स सङ्गहो ।
अनाकुला च कम्मन्ता, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥
- ख) असेवना च बालानं, पण्डितानञ्च सेवना ।
पूजा च पूजनेय्यानं, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥
- ग) गारवो च निवातो च, सन्तुट्ठि च कतञ्जुता ।
कालेन धम्मसवनं, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥

त्रिरत्न-वन्दना

भगवान् बुद्धयात वन्दना यायेगु अवस्थाय् अरहादि नव बुद्ध-गुण स्मरण यासे पूजा यायेमाः । बुद्धवन्दना यायेगु बखतय् वाचन यायेमाःगु पँक्ति थुकथं खः -

बुद्ध-वन्दना

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।
इतिपि सो भगवा अरहं, सम्मासम्बुद्धो, विज्जाचरणसम्पन्नो, सुगतो, लोकविदू,
अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथी, सत्था देवमनुस्सानं, बुद्धो, भगवाति ।

नमो तस्स सम्मासम्बुद्धस्स ।
ये च बुद्धा अतीता च, ये च बुद्धा अनागता ।
पच्चुप्पन्ना च ये बुद्धा, अहं वन्दामि सब्बदा ॥

नत्थि मे सरणं अज्जं, बुद्धो मे सरणं वरं ।
एतेन सच्चवज्जेन, होतु मे जयमङ्गलं ॥

उत्तमङ्गेन वन्देहं, पादपंसु वरुत्तमं ।
बुद्धे यो खलितो दोसो, बुद्धो खमतु तं मम ॥

बुद्धं जीवितपरियन्तं, सरणं गच्छामि ।

बुद्ध-वन्दनाया अर्थ

वसपोल भगवान् अर्हत् सम्यक्सम्बुद्ध, विद्याचरणं सम्पन्नम्ह, सुगत, लोकविज्ञ, पुरुषपिन्त दमन यायेगुली अनुपम सारथी, देव-मनुष्यपिनि शास्ता, बुद्ध, भगवान् जुयाबिज्यात ।

वसपोल सम्यक्सम्बुद्धयात नमस्कार ।

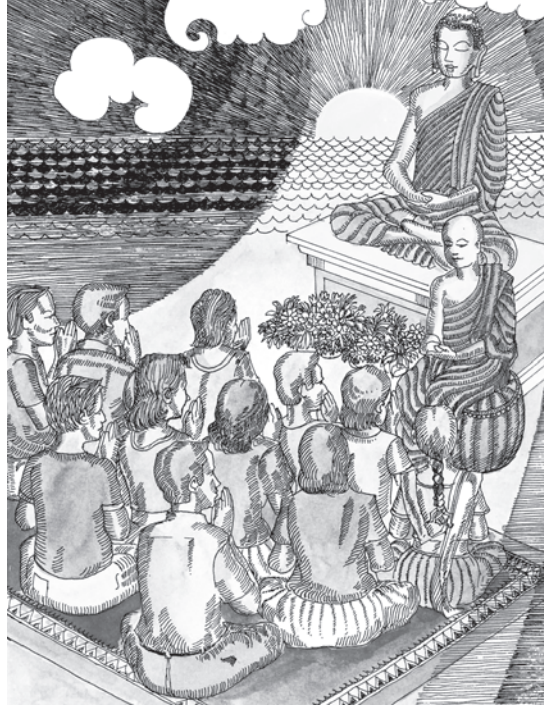
न्हापा जुयाबिज्याये धुंकूपि बुद्धपिन्त नं लिपा जुयाबिज्याइपि बुद्धपिन्त नं, आः दुपि बुद्धपिन्त नं जिं सदा नं वन्दना यानाच्चना ।

बुद्ध छम्ह बाहेक मेपि जितः शरण म्दु । बुद्ध हे जिगु उत्तमगु शरण खः । थ्व सत्यवचनया प्रभावं जितः जयमङ्गल जुयेमा ।

वसपोलया तुति पाली च्वंगु धूयात नं जिं श्रेष्ठोत्तम भालपाः शिरं वन्दना यानाच्चना । यदि बुद्धप्रति जिगु छुं अपराध दत धाःसा उकियात बुद्धं क्षमा याना बिज्यायेमाल ।

जीवन दत्तले जि बुद्धया शरण्य वनाच्चना ।

धर्म-वन्दना

स्वाक्खातो भगवता धम्मो, सन्दिदिठको, अकालिको, एहिपस्सिको,
ओपनेय्यिको, पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्जूहीति ।

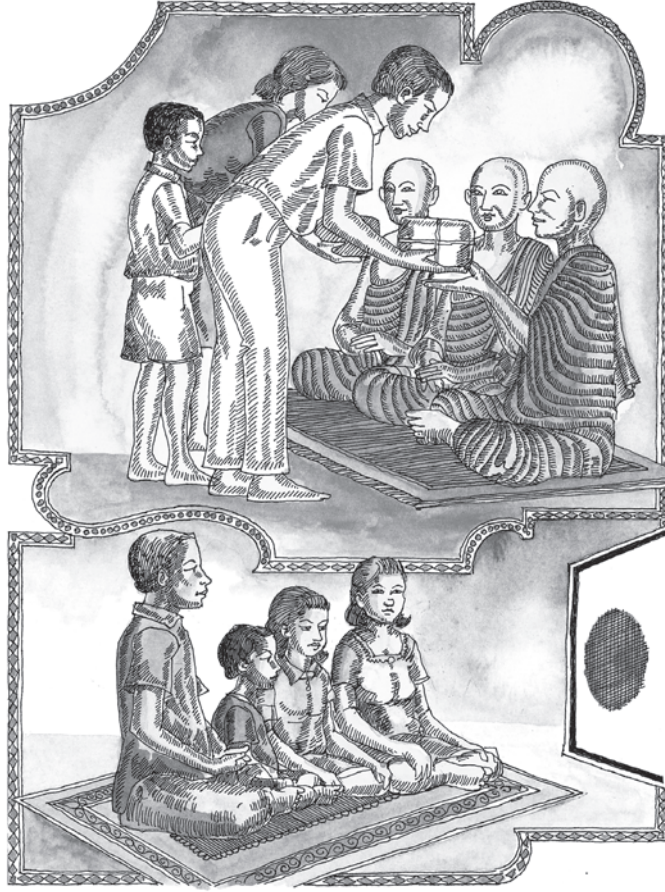
नमो तस्स निय्यानिकस्स धम्मस्स ।

ये च धम्मा अतीता च, ये च धम्मा अनागता ।
पच्चुप्पन्ना च ये धम्मा, अहं वन्दामि सब्बदा ॥

नत्थि मे सरणं अञ्जं, धम्मो मे सरणं वरं ।
एतेन सच्चवज्जेन, होतु मे जयमङ्गलं ॥

उत्तमङ्गेन वन्देहं, धम्मं च दुविधं वरं ।
धम्मे यो खलितो दोसो, धम्मो खमतु तं ममं ॥

धम्मं जीवितपरियन्तं, सरणं गच्छामि ।

धर्म-वन्दनाया अर्थ

भगवान् बुद्धया धर्म सुआख्यात, सांदृष्टिक, अकालिक, एहिपशियक, औपनयिक
व विद्वज्जनपिन्सं प्रत्यक्षरूपं सीकेमाःगु खः ।

थजाःगु निर्वाणय् यंकीगु धर्मयात नमस्कार ।

न्हापा दुगु धर्मयात नं, लिपा दइगु धर्मयात नं, आः दुगु धर्मयात नं जिं सदा नं
वन्दना यानाच्चना ।

धर्म बाहेक मेगु जितः शरण मदु । धर्म हे जिगु उत्तम शरण खः । थ्व
सत्यवचनया प्रभावं जितः जयमङ्गल जुयेमाः ।

निगू प्रकारं नं उत्तमगु धर्मयात जिं वन्दना यानाच्चना ।

यदि धर्मया प्रति जिं छुं अपराध यानागु दत धाःसा उकियात धर्म क्षमा यायेमाल ।

जीवन दत्तले जि धर्मया शरण्य वनाच्चना ।

थुलि ब्वनेधुंकाः सकसिनं नं धर्मगुणयात सादर पञ्चाङ्ग वन्दना यात ।

संघ-वन्दना

सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसंघो, उजुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसंघो,
जायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसंघो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावकसंघो,
यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ट पुरिसपुग्गला एस भगवतो सावकसंघो, आहुनेय्यो,
पाहुनेय्यो, दक्खिणेय्यो, अज्जलीकरणीयो, अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्साति ।

नमो तस्स अट्टारियपुग्गल-महासंघस्स ।

ये च संघा अतीता च, ये च संघा अनागता ।

पच्चुप्पन्ना च ये संघा, अहं वन्दामि सब्बदा ॥

नत्थि मे सरणं अज्जं, संघो मे सरणं वरं ।

एतेन सच्चवज्जेन, होतु मे जयमङ्गलं ॥

उत्तमङ्गेन वन्देहं, संघञ्च तिविधुत्तमं ।

संघे यो खलितो दोसो, संघो खमतु तं ममं ॥

संघं जीवितपरियन्तं, सरणं गच्छामि ।

संघ-वन्दनाया अर्थ

भगवान बुद्धया श्रावक संघपि सुप्रतिपन्नपि खः । भगवान बुद्धया श्रावक संघपि
ऋजुप्रतिपन्नपि खः । भगवान बुद्धया श्रावक संघपि न्यायप्रतिपन्नपि खः । भगवान
बुद्धया श्रावक संघपि आदर गौरव तयेबहः जुइक बांलाक आचरण याना बिज्याकपि
खः । भगवान बुद्धया श्रावक प्यज्वः, छम्ह छम्ह कथं च्याम्ह पुद्गलपि दयाच्चन ।
थुपि तथागतया श्रावक संघपि आह्वान यानाः सःता काये योग्यपि, अतिथिया रूप्य

सत्कार याये योग्यपि, दान दक्षिणा बी योग्यपि, ल्हाः निष्पां ज्वःजलपाः याना बिन्ति याये योग्यपि व लोकय् ज्वः मद्गु पुण्यरूपी पुसा पीगु बुँ समान जुयाबिज्याःपि खः ।

थुजाःपि अष्ट आर्य पुद्गल महासंघपिन्त नमस्कार ।

न्हापा जुयाबिज्याये धुंकूपि संघपिन्त नं, लिपा जुयाबिज्याइपि संघपिन्त नं, आः दुपि संघपिन्त नं जिं सदा नं वन्दना यानाच्चना । संघ बाहेक मेपि जि शरण मद्गु । संघ हे जिगु उत्तम शरण खः । थ्व सत्य-वचनया प्रभावं जितः जयमङ्गल जुयेमा ।

स्वता प्रकारं उत्तम जुयाबिज्याकपि संघपिन्त जिं शिरं वन्दना यानाच्चना । यदि संघया प्रति जिगुपाखें छुं अपराध दत्त धाःसा उकियात संघं क्षमा याना बिज्यायेमाल । जीवन दत्तले जि संघया शरणय् वनाच्चना ।

विविध पूजा

जल-पूजा

अधिवासेतु नो भन्ते, पानीय उपनामित ।
अनुकम्पं उपादाय, पटिगण्हातु उत्तमं ॥१॥

खाद्य-पूजा

अधिवासेतु नो भन्ते, खज्जकं उपनामित ।
अनुकम्पं उपादाय, पटिगण्हातु उत्तमं ॥२॥

फलफूल-पूजा

अधिवासेतु नो भन्ते, फलानि उपनामित ।
अनुकम्पं उपादाय, पटिगण्हातु उत्तमं ॥३॥

भोजन-पूजा

अधिवासेतु नो भन्ते, भोजनं उपनामित ।
अनुकम्पं उपादाय, पटिगण्हातु उत्तमं ॥४॥

व्यञ्जन-पूजा

अधिवासेतु नो भन्ते, व्यञ्जनं उपनामितं ।
अनुकम्पं उपादाय, पटिगण्हातु उत्तमं ॥५॥

प्रदीप-पूजा

घनसारप्पदित्तेन, दीपेन तमधसिना ।
तिलोकदीपं सम्बुद्धं, पूजयामि तमोनुदं ॥६॥

पुष्प-पूजा

वण्ण-गन्ध-गुणोपेतं, एतं कुसुमसन्ततिं ।
पूजयामि मुनिन्दस्स, सिरीपाद-सरोरूहे ॥७॥

पूजेमि बुद्धं कुसुमेन नेन, पुञ्जेन मेतेन च होतु मोकखं ।
पुष्पं मिलायाति यथा इदं मे, कायो तथा याति विनासभावं ॥८॥

धूप-पूजा

गन्ध-सम्भार-युत्तेन, धूपेनाहं सुगन्धिना ।
पूजये पूजनेय्यन्तं, पूजा भाजनमुत्तमं ॥९॥

चैत्य-पूजा

वन्दामि चेतियं सब्बं, सब्बठानेसु पतिट्ठितं ।
सारीरिकं धातुं महाबोधिं, बुद्धरूपं सकलं सदा ॥१०॥

क्षमा-याचना

कायेन वाचा चित्तेन, पमादेन मया कतं ।
अच्चयं खमं मे भन्ते, भूरिपज्जो तथागत ॥११॥

आशिका

इमाय बुद्ध-पूजाय, कताय सुद्ध-चेतसा ।
चिरं तिट्ठतु सद्धमो, लोको होतु सुखी सदा ॥१२॥

इमाय बुद्ध-पूजाय, यं पुञ्जं पसुतं मया ।
सब्बं तं अनुमोदित्वा, सब्बेपि तुट्टमानसा ॥१३॥

पूरेत्वा दानसीलादि, सब्बापि दसपारमि ।
पत्वा यथिच्छितं बोधिं, फुस्सन्तु अमतं पदं ॥१४॥

प्रतिपत्ति-पूजा

इमाय धम्मानुधम्म-पटिपत्तिया बुद्धं पूजेमि ।
इमाय धम्मानुधम्म-पटिपत्तिया धम्मं पूजेमि ।
इमाय धम्मानुधम्म-पटिपत्तिया संघं पूजेमि ।
अद्धा इमाय पटिपत्तिया जातिजराव्याधिमरणम्हा परिमुच्चिस्सामि ॥१५॥

कामना

इमिना पुञ्जकम्मेन, मा मे बालसमागमो ।
सतं समागमो होतु, याव निब्बानपत्तिया ॥१६॥

इदं मे पुञ्जं आसवक्खयावहं होतु ।
इदं मे पुञ्जं निब्बानस्स पच्चयो होतु ।
इदं मे पुञ्जं सब्बे सत्ता सुखिता भवन्तु ! ॥१७॥

पुण्यानुमोदन

इदं मे जातीनं होतु, सुखिता होन्तु जातयो ।
इदं मे जातीनं होतु, सुखिता होन्तु जातयो ।
इदं मे जातीनं होतु, सुखिता होन्तु जातयो ॥१८॥

एत्तावता च अम्हेहि, सम्भतं पुञ्जसम्पदं ।
सब्बे देवानुमोदन्तु, सब्बसम्पत्ति-सिद्धिया ॥१९॥

एत्तावता च अम्हेहि, सम्भतं पुञ्जसम्पदं ।
सब्बे सत्तानुमोदन्तु, सब्बसम्पत्ति-सिद्धिया ॥२०॥

एत्तावता च अम्हेहि, सम्भतं पुञ्जसम्पदं ।
सब्बे भूतानुमोदन्तु, सब्बसम्पत्ति-सिद्धिया ॥२०॥
साधु ! साधु ! साधु !

विविध पूजाया अर्थ

जल-पूजाया अर्थ

भो भगवन्, छलपोलयात त्वनेगु जल दोहलपाच्चना, स्वीकार यानाबिज्याये माल । जिमि उपरय् अनुकम्पा तयाः ग्रहण यानाबिज्याये माल ॥१॥

खाद्य-पूजाया अर्थ

भो भगवन्, छलपोलयात विभिन्न खाद्य-पदार्थ दोहलपाच्चना, स्वीकार याना बिज्याये माल । जिमि उपरय् अनुकम्पा तयाः ग्रहण यानाबिज्याये माल ॥२॥

फलफूल-पूजाया अर्थ

भो भगवन्, छलपोलयात फलफूल दोहलपाच्चना, स्वीकार यानाबिज्याये माल । जिमि उपरय् अनुकम्पा तयाः ग्रहण यानाबिज्याये माल ॥३॥

भोजन-पूजाया अर्थ

भो भगवन्, छलपोलयात भोजन दोहलपाच्चना, स्वीकार यानाबिज्याये माल । जिमि उपरय् अनुकम्पा तयाः ग्रहण यानाबिज्याये माल ॥४॥

व्यञ्जन-पूजाया अर्थ

भो भगवन्, छलपोलयात व्यञ्जन दोहलपाच्चना, स्वीकार यानाबिज्याये माल । जिमि उपरय् अनुकम्पा तयाः ग्रहण यानाबिज्याये माल ॥५॥

प्रदीप-पूजाया अर्थ

त्रिलोकया प्रकाश जुयाबिज्याकम्ह सम्यक्सम्बुद्धयात अन्धकार नाश याइगु चन्दन आदिया प्रदीप पूजा यानाच्चना ॥६॥

पुष्प-पूजाको अर्थ

नस्वाःगु व नाना रंगं बांलाःगु स्वांनं शाक्यमुनिन्द्र भगवानया श्री चरणय् पूजा यानाच्चना ॥७॥

थ्व स्वांनं बुद्धयात पूजा यानाच्चना । थुकिया पुण्यं जितः मोक्ष लायेमा । थ्व स्वां सुकूचिना वनी थें थ्व जिगु शरीर नं विनाश जुयावनी तिनि ॥८॥

धूप-पूजाया अर्थ

पूजा यायेत उत्तम पात्र जुयाबिज्याकम्ह पूजनीय भगवान बुद्धयात थ्व सुगन्धं युक्तगु धूप-पूजा यानाच्चना ॥९॥

चैत्य पूजाया अर्थ

सकभनं प्रतिष्ठित जुयाच्चंगु चैत्ययात नं भगवानया पवित्र धातुयात नं, महाबोधि वृक्षयात नं, बुद्ध रूपयात नं जिं सदां नं वन्दना यानाच्चना ॥१०॥

क्षमायाचनाया अर्थ

भो भगवन्, यदि जिं जिगु काय-वाक्-चित्तद्वारा मचायाः मथुयाः छुं दोष यानागु दुसा, गम्भीर अतिगम्भीरगु प्रज्ञा दुम्ह छलपोल तथागतं जितः क्षमा यानाबिज्यायेमाल ॥११॥

आशिकाया अर्थ

शुद्ध-चित्तं यानागु थ्व बुद्धपूजाद्वारा प्राप्त जुक्व पुण्यया प्रभावं तथागतया सद्धर्म चिरस्थायी जुयेमा, सकल लोक सुखी जुयेमा ॥१२॥

थ्व बुद्ध-पूजाद्वारा जिं गुलि पुण्य प्राप्त यानागु दु, व ब्याक्क पुण्य अनुमोदन यानाः सकलें लय्ताःगु मन दुपि जुयेमा ॥१३॥

दान शीलादि दशपारमिता ब्याक्क पुरे यानाः इच्छानुसार उत्तमगु बोधि प्राप्त यानाः अमृतरूपी निर्वाणसुख अनुभव याये दुपि जुयेमा ॥१४॥

प्रतिपत्ति - पूजाया अर्थ

थ्व पुण्यया प्रभावं जिं बालजनपिनिगु संगत याये म्वाःलेमा । निर्वाणय् मथ्यंतले सत्पुस्त्रपिनिगु संगत याये दयेमा ॥१६॥

थ्व जिगु पुण्यं आश्रवक्षय जुयाच्चंगु निर्वाणयात धारण याये दुम्ह जुयेमा ।
थ्व जिगु पुण्य निर्वाणया हेतु जुयेमा ।
थ्व जिगु पुण्यं सकल सत्त्वपि सुखी जुयेमा ! ॥१७॥

कामनाया अर्थ

थुगु पुण्यया प्रभावद्वारा बालजनपिनिगु संगत याये म्वालेमा । निर्वाणय् मथ्यंतले
सत्पुस्त्रपिनिगु संगत याये दयेमा ॥१६॥

जिगु थ्व पुण्यं जि आश्रवक्षय जुइगु निर्वाणयात धारण याये दुम्ह जुइमा ।
जिगु थ्व पुण्य निर्वाणया हेतु जुइमा !
जिगु थ्व पुण्यं सकल सत्त्वपि सुखी जुइमा ! ॥१७॥

पुण्यानुमोदनया अर्थ

थ्व जिगु पुण्य जिमि ज्ञातिबन्धुपिन्त प्राप्त जुयेमा ! थ्व पुण्यया प्रभावं इपि
सुखी जुयेमा ! (स्वको दोहरय् यायेगु) ॥१८॥

थुथाय्तक जिमिसं प्राप्त याना वयागु पुण्य सम्पत्तियात सकल देवतापिन्सं
सम्पूर्ण सिद्धि प्राप्तिया नितिं अनुमोदन यायेमा ॥१९॥

थुथाय्तक जिमिसं प्राप्त याना वयागु पुण्य सम्पत्तियात सकल सत्त्वपिन्सं
सम्पूर्ण सिद्धि प्राप्तिया नितिं अनुमोदन यायेमा ॥२०॥

थुथाय्तक जिमिसं प्राप्त याना वयागु पुण्य सम्पत्तियात सकल भूत (प्राणी)
पिन्सं सम्पूर्ण सिद्धि प्राप्तिया नितिं अनुमोदन यायेमा ॥२१॥

अभ्यास

शब्दार्थ :-

महाकरुणा	- तःधंगु करुणा
महाप्रज्ञा	- तःधंगु प्रज्ञा
श्रेष्ठोत्तम	- श्रेष्ठ, उत्तम
पञ्चवर्गीय भिक्षुपि	- कौण्डिन्य, वप्प, भद्विय, महानाम व अस्सजित न्याम्ह भिक्षुपि
सम्मृतिसंघ	- उपसम्पदा प्राप्त यानाबिज्याःपि मार्गफल्य् मथ्यंनिपि भिक्षुपिनि पुचः
आशिका	- इच्छा, कामना
आश्रव	- तृष्णा व बानी बसे जुइक फिनातःगु क्लेशधर्मत
खाद्य	- न्हययाः नये ज्यूगु नसा
जल	- लः
पुण्य	- भिगु ज्यां प्राप्त जूगु मनया शुद्धता
पुष्प	- स्वां
धूप	- वासनायुक्त, कुँ वइगु वस्तुविशेष
प्रतिपत्ति	- आचरण, ध्यान भावना
प्रदीप	- बांलाक च्याःगु मत
प्रमाद	- बेहोश
व्यञ्जन	- तरकारी, शारीरिक लक्षण, स्वर बिनाया आखः
सर्वत	- फलफूलया रस

१. प्तंगु थासय् च्यादिसँ (न्यागू जक)

- क) इतिपि सो भगवा बुद्धो भगवा'ति ।
ख) नत्थि मे सरणं जयमङ्गलं ।
ग) ये च धम्मा अतीता सब्बदा ।
घ) स्वाक्खातो भगवता विञ्जूही'ति ।
ङ) सुप्पटिपन्नो भगवतो लोकस्सा'ति ।
च) उत्तमङ्गेन वन्देहं तं ममं ।

२. अर्थ च्यादिसँ (स्वंगू जक)

- क) ये च बुद्धा अतीता च, ये च बुद्धा अनागता ।
पच्चुप्पन्ना च ये बुद्धा, अहं वन्दामि सब्बदा ॥
- ख) बुद्धं जीवितपरियन्तं सरणं गच्छामि ।
- ग) नमो तस्स निव्यानिकस्स धम्मस्स ।
- घ) नत्थि मे सरणं अञ्जं संघो मे सरणं वरं ।
एतेन सच्चवज्जेन होतु मे जयमङ्गलं ॥

३. भीसं न्हिथं त्रिरत्न-वन्दना छाया यायेमाः गु खः ? बुद्ध, धर्म व संघया गुण ग्वः गू ग्वः गू दु ?

४. वच्य च्वंगू पालि वाक्य पूर्वकादिसँ ।

- क) अधिवासेतु नो भन्ते उत्तमं ।
- ख) वण्णगन्ध गुणोपेतं विनासभावं ।
- ग) इमाय धम्मानुधम्म-पटिपत्तिया परिमुच्चिस्सामि ।

५. वच्य च्वंगू गाथाया अर्थ च्यादिसँ ।

- क) कायेन वाचा चित्तेन, पमादेन मया कतं ।
अच्चयं खम मे भन्ते, भूरिपञ्जो तथागत ।
- ख) इमाय धम्मानुधम्म-पटिपत्तिया बुद्धं पूजेमि ।
- ग) इदं मे जातीनं होतु, सुखिता होन्तु जातयो ।

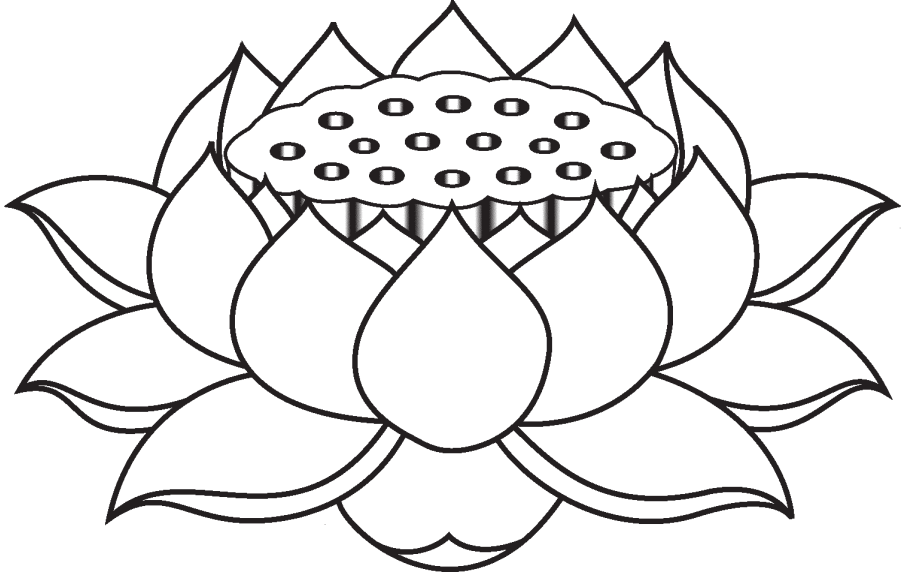
६. न्ह्यसः या लिसः बियादिसँ । (न्यागू जक)

- क) भगवान बुद्धयात प्रदीपपूजा गुकथं यायेगु ? गाथासहित च्यादिसँ ।
- ख) पुष्प-पूजाया अर्थ च्यादिसँ ।
- ग) चैत्य-पूजा यायेबलय् छु गाथा ब्वनेगु ? अर्थ नं च्यादिसँ ।
- घ) धूप-पूजा गुकथं यायेगु ?
- ङ) "प्रतिपत्ति-पूजा" धयागु गुजाः गु पूजा खः ? च्यादिसँ ।
- च) "पुण्यानुमोदन" धयागु छु ? पुण्यानुमोदन गुकथं यायेगु ?
- छ) विविध-पूजा अन्तर्गत छु छु पूजा लाः वः ? पूजाया नां च्यादिसँ ।

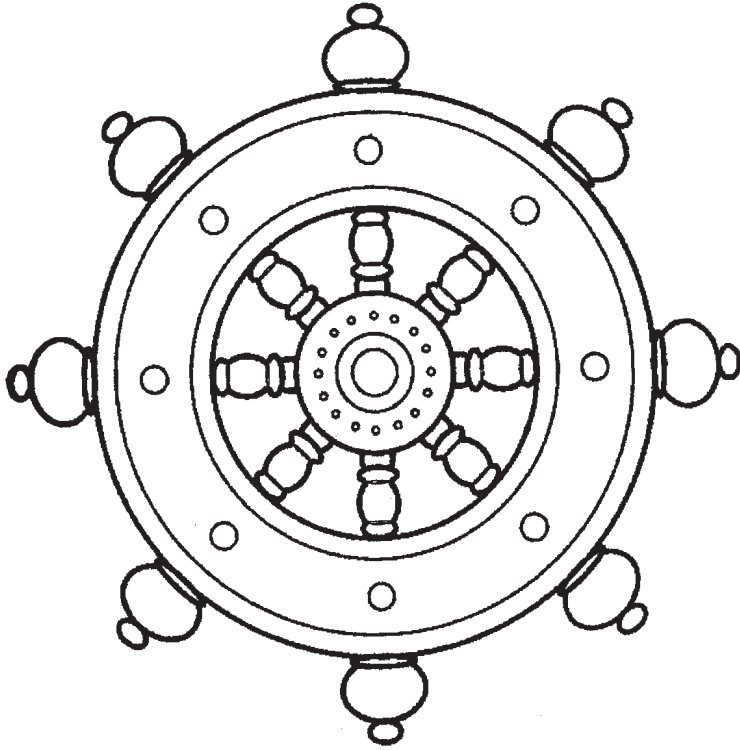

४. लवःगु रंग छिनादिसँ ।

५. लवःगु रंग छिनादिसँ ।

न्ह्याइपुगु बाखंत

बुद्धया गुलिं गुलिं शिक्षा यक्व दुग्यःगु (गहन) जूगुलिं थुइकेत थाकुइफु । उकिं भगवान् बुद्धं सकसितं अःपुइगु कथं धर्मयात थुइका बिइया नितिं धार्मिक बाखंत कनाबिज्यात । क्वय् प्रस्तुत फिपु बाखं नं थुगु किताबय् दुगु खं अभ बांलाक थुइकेत अःपुइ ।

कृशा गौतमी

न्हापांगु चतुआर्य सत्य - दुःख सत्य

“कृशा” या अर्थ गंसिन्ह खः । गौतमी नांन्ह मिसा गंसि जूगुलिं वयागु नां कृशा गौतमी जूवंगु खः ।

कृशा गौतमी साहु परिवारया न्ह्याय्मचा खः अले वया विवाह छन्ह साहु व्यापारी नाप जूगु खः । विवाह जूगु यक्व दँ लिपा खुसिया खँ, व छन्ह काय्मचाया मां जुल । तर थः काय् दँछि मदुवं मन्त । वयागु मनय् तःधंगु घाः जुल । वं दुःख सहः याये मफुत अले न्ह्यात्थे यानाः

नं वं थः काय्यात म्वाकेगु बिचालं थः काय्यात म्वाकेत सकसिके ग्वाहालि फ्वं जुल । सीन्ह मचा पाछायाः छिनछिनय् वयात घय्पुनाः वयात वैद्य, भांक्रीतय्थाय् यंकल “जिमि थ्व मचायात न्ह्यात्थे यानाः नं म्वाकाब्यु, कारे” धकाः सकसिके ग्वाहालि

फ्वन । तर सीधुकूहेसित हानं जीवन सुनां बिइफइ अले सकसिनं वयात सान्त्वना बिल अले थःम्ह सीम्ह मचायात ज्वना मजुइत सल्लाह बिल । तर वं धाःसा थः मचायात त्वहे मत्वःतुसे वयात बुयाः वनेथाय् दक्वसिके ग्वाहालि फ्वनाः जुयाच्चन । अन्तय् छम्ह बौद्ध अनुयायिं वयात बुद्धयाथाय् वनेत सल्लाह बिल ।

कृशा गौतमी बुद्धयाथाय् थ्यन अले थःगु दुःखया बाखं बुद्धयात ख्वयाः ख्वयाः कनाः प्रार्थना यात, “भो भगवन्, जिमि थ्व मचायात न्ह्याथें यानाः नं म्वाकाबिज्याहुँ अले जिगु उद्धार यानाबिज्याहुँ” । बुद्धं कृशाया फुक्क खँ बिस्तारं न्यनाबिज्यात अले गम्भीर जुयाः धयाबिज्यात, “छंम्ह मचायात म्वाकेगु छगू जक उपाय दु । थुकिया नितिं छं जितः छुं भतीचा तू (तोरी) हया बिइ फयेकेमाल । व तू छ थःहे छँय् छँय् वनाः फ्वना हयेमाः । हानं छता खँ छु धाःसा गुगु छेनं तू हयागु खः व छेय् च्वंपिं सुं नं सीधुकूगु जुइमज्यू । थुकी विशेष ध्यान बिइमाः ।” कृशा गौतमी तू माला हयेत उत्साहित जुयाः उगु थासं पिहां वन ।

अनंलिपाः कृशा तू फ्वनेत छेय् वन, - “जिमि, काय् नं सासः ल्हायेगु त्वःते धुकल, बुद्धं जितः थौं स्वयां न्हयो सुं नं मसिइगु अजाःगु छँया परिवारपिन्के तू फ्वना हयेफत धाःसा म्वाकाबिइ धयाबिज्याःगु खः, उकिं जितः भतिभति तू बियादिसँले ।” गौतमीया खँ न्यनाच्चंपिं गौतमीया दुःखय् दुखी जुल तर इमिसं धाल, “जिमि छँय् तू ला दु, तर निदँ न्हयो जिमि बौ मदुगु खः थ्व छँया तू ला ज्या लगे मजुल” । गौतमी आपालं छँय् वन अले फुक्क थासय् सुं न सुं सिइगु दु धैगु खँ वं सिल अले तू माला जुजुं कृशायात सम्पूर्ण प्राणीपिं भचा न्हापालिपा छन्हु मखु छन्हु सिइ हे माः धैगु ज्ञां दत । अनंलिपा वया मन शान्त जुल अले वं थः मचाया दाहसंस्कार यात । नापं व बुद्धयाथाय् हानं वनाः बुद्धया सच्चा अनुयायी जुल ।

माकःयात जालय् लाकल

निगूगु चतुआर्य सत्य - दुःखया कारण दु ।

थ्व चीनया खँ खः -

माकःतय्गु शिकार याइम्ह छम्ह शिकारी माकःतय्त विशेष तरिकां जालय् तक्यंकेगु उपाय पिकाल । वं नैक्यालय् चीप्वाः यानाः ह्वः खनाः उकी दुने माकःयात यःगु साःगु बदां तल । अनं लिपा व नैक्यालय् दुने तयातःगु बदांत नैक्याया नापं उखे थुखे ह्वलातल अले थः भतीचा तापाक सुंक च्वनाः माकःत पियाच्चन ।

छुं ई लिपा चकचके माकःत अन थ्यंकःवल । इमिसं न्हापां बैय् ह्वलातःगु बदां सिनाः क्वाप्प क्वाप्प नल । अनंलिपा इपिमध्ये छम्हसिनं नैक्याः कयाः उकी दुने

स्वल । अन वं यक्व बदां खन । अनंलि वं बदां कायेत थःगु ल्हाः नैक्यालय् दुने दुछ्वल । बदां कयेपुल । बदां थःगु ल्हाःती प्वःचिनाः ज्वनातःम्ह माकःया ल्हाः पिकायेत स्वःबलय् पिहां मवः, नैक्यालय् दुने हे थानाच्चन । न्हापां ल्हाः दुतछ्वःबलय् वया ल्हाः खालिगु खः उकिं याउँक हे नैक्यालय् दुने दुहां वंगु खः तर आः बदां कय्क काःगुलिं वया म्हुछ्यानातःगु ल्हाः नैक्याःया प्वाः स्वयां तःधंगुलिं न्ह्याक्व मेहनत याःसां, न्ह्याक्व हाःसां नं, मुख्य खँ थःगु ल्हाः चमकंगुलिं उम्ह माकःया ल्हाः नैक्यालं पिहां हे मवल अले व अःपुक हे शिकारीया जालय् तक्यन । वं नैक्याः प्वालं थःगु ल्हाः लिकायेगु खःसा न्हापां थःम्हं कय्क कयातःगु बदांयात त्वःताः थःगु ल्हाः चकंके माःगु खः तर लोभी माकलं अथे याये मफुत । थुकथं लोभी जूगु कारणं माकः अःपुक हे शिकारीया ल्हाःतय् लाःवन ।

छम्ह प्रसन्न भिक्षु

स्वंगूगु चतुआर्य सत्य - दुःख निरोध सत्य

छगू इलय् धनी परिवार व तःधंगु खानदानया छम्ह मनुखं धनी व गरीब निम्हं दुःखपाखें मुक्त मजू धकाः सोचेयात । उकिं व भिक्षु जुयाः जंगलय् वनाः ध्यान भावनाया अभ्यास याःवन । याकनं हे वया ५०० म्ह शिष्यपि दत । इपि शिष्यपिमध्ये छम्ह न्ह्याबलें न्ह्यू ख्वाः वयेकाच्चनीगु जुयाच्चन अले दुःखी जुयाच्चनीपि खनीबलय् वं न्हिलेगु याइगु जुयाच्चन । उम्ह वृद्ध भिक्षुं व युवक-भिक्षुया न्ह्यूपहः (मुसुकाःगु ख्वाः) व सुखबारे सिल अले व युवक भिक्षुयात

थः उपस्थापक दयेकल । छुं दँ लिपा इपि भिक्षुपि जुजुया निमन्त्रणाय् जुजुया बगैचाय् वर्षावास च्वंवंगु जुल । इपि मध्ये थकालिम्ह वृद्ध भिक्षुयात अन क्यबय् च्वनेत अनुरोध यात । थुकथं व बाहेक मेपि सकलें न्हापायागु जंगलय् हे लिहांवन । अनलिपा उम्ह न्ह्यूख्वाःम्ह भिक्षु वृद्ध भिक्षुसंघया नाइके जुल । छन्दु उम्ह न्ह्यूख्वाःम्ह भिक्षु दरबारय् वर्षावास च्वंम्ह वृद्ध भिक्षुयात नापलाःवल अले वं उगु बखतय् थथे धाल, "ओहो ! सुख, ओहो ! सुख !"

जुजु वयागु शब्द न्यनाः आत्तेजुल । थ्वं छु जिगु राज्य ला काःवःगु मखुला धकाः व दुनेनिसैं ग्यात । जुजुया उगु अवस्थायात थुइकाः वृद्ध भिक्षु थथे धाल "शान्त जुयाबिज्याहुँ महाराज, जिं छःपित थुम्ह न्ह्यूख्वाःवःम्ह युवक भिक्षुया बारे खँ कने । अप्वःसिनं थ्व खँ सिइमखु । वया थ्व सुख भिक्षु जीवनया सुख खः । छगू इलय् व नं छःपिथें जुजु हे खः । तर लिपा संसार भयपाखें तापाक्क च्वनेत, दुःखपाखें मुक्त जुइत भिक्षु जूम्ह खः । वं जंगलय् याकःचा च्वनाः ध्यानया अभ्यास यात । आः वया निति नं सम्पत्ति तनी ला धैगु डर, न शक्ति तनावनी धैगु हे डर । व चिन्तापाखें मुक्त जुल ।

वयागु प्रज्ञां व सुरक्षित जुल । वं धात्थेगु आन्तरिक शान्ति व सत्यया खोजी यानाः उकियात लुइके धुंकल । उकिं वं ओहो ! सुख, ओहो सुख ! धकाः हाला जूगु खः । अनलिपा जुजुं अन्तय् न्ह्यूख्याःम्ह उम्ह भिक्षुयात तःधंगु सम्मान व श्रद्धा व्यक्त यात ।

शिक्षा- धन व शक्तिइ अनाशक्त जूम्ह मनुखं नं धात्थेगु सुख व शान्ति प्राप्त याइ । थ्व हे स्वंगूगु चतुआर्य सत्य खः ।

नांचा

प्यंगूगु चतुआर्य सत्य - दुःख निरोधगामिनी प्रतिपदा

छम्ह मनु डाँकातयगु पज्जां बिस्युंवया तसकं याकनं याकनं ब्वांवनाच्चन । खुसिवारी सुरक्षा मखनाः वं खुसिपारी वनेगु क्वःछित । तर खुसिपारी थ्यंकेत अन छुं नांचा धैगु मदु । हथासं वं छुं सिमाया कचात माल अले उकियात खिपतं चिनाः नांचा थें दयेकल वं थुकिया मद्दतं खुसिपारी थ्यंकाः थःगु ज्यान बचेयात ।

बुद्धं आज्ञा जुयाबिज्याःगु आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग धयागु व नांचाथे हे खः । थुकिं वारीपाखेयागु दुःखया अवस्थायात पारीपाखे दुःख मदुगु थासय् थ्यंकाबिइ ।

शिक्षा - भगवान् बुद्धं स्यनाबिज्याःगु आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग थजाःगु नांचा थें खः गुकिं दुःखया अवस्थायात पारिपाखे अर्थात्-दुःखपाखे मुक्त अवस्थाय् थ्यंकाबिइ ।

आकाशयात फोहर याये फडमखु

मार्गसत्य सम्यक् वचन - मेपिन्त धाः लाइगु खँ ल्हायेमते ।

छन्हु छम्ह तंगुलुम्ह मनू भगवान् बुद्धयाथाय् थ्यन । व मनुखं भगवान् बुद्धयात तसकं बांमलाक खँग्वःत छ्यलाः न्ह्योनेलाःथें ब्वःबिल । न्ह्याथे ब्वःब्यूसां भगवान् बुद्ध धाःसा शान्त व सौम्य जुयाः वयागु खँ न्यनाबिज्यानाच्चन । अन्तय् व मनूया थःम्हं ब्वःब्युब्युं त्यानुल । अनंलिपा जक भगवान् बुद्धं वयात प्रश्न यानाबिज्यात, “स्वयादिसँ, सुनानं छितः छुं बिइगु इच्छा यात, तर उबलय् छिं उकियात स्वीकार यानामदिल धाःसा बिइत संगु उगु वस्तु सुया ल्हाःतय् च्वनाच्चनी ? धयादिसँ उम्ह मनुखं लिसः बिल- “अवश्य नं व वस्तु गुम्ह व्यक्तिं बिइ चाहे जूगु खः वया हे ल्हाती दइ ।”

“अथे हे छं ब्वःब्यूगु जिं मकाल धाःसा आः व सुयाके दइ ले ?” बुद्धं हाकनं न्यनाबिज्यात । व मनू अनंलिपा भस्केजुल । बुद्धं वयात थुइकाः धयाबिज्यात । “सुनानं आकाशयात फोहर याये धकाः थुकलं बिल धाःसा व ई उम्ह मनूया ख्वाल्य् लाइ, मखुला ? ब्वःबिइगुथें जाःगु बांमलाःगु ज्या व बांमलाःगु बिचाः यायेगु त्वःतेमाः अले अजाःगु ज्या याये नं मज्यू ।”

उम्ह मनुखं भगवान् बुद्धया खँयात तसकं ध्यान बियाः न्यन ।

शिक्षा - बांलाःगु व दयां जाःगु खँग्वःत छ्यलेमाः । गुकिं भीनापं मेपिन्त नं हित जुइ अले मेपिन्त नं सुख जुइ ।

नालागिरी किसि

मैत्री भावना

देवदत्त भगवान बुद्धया शिष्य
खः । व भगवान बुद्धया
पाजुपिन्थाय्पाखेया किजा खः । उकिं
देवदत्तं बुद्ध धुंकाः थः संघया नाइके
जुइ धकाः सोचेयाःगु खः । तर बुद्धं
धाःसा वयात नं मेपिन्त थें जक
व्यवहार यानाबिज्याइगु खः । उकिं
देवदत्तया मनय् तःधंगु ईर्ष्या जुल
अले वं बुद्धयात दुःख बिइगु ज्यात
याना हल ।

उगु बखतय् छुं छगू गामय् छम्ह किसिं मनू स्याना वयाच्चंगु खः । वया नां
नालागिरी खः । छन्हु देवदत्तं थःगु मनय् भगवान् बुद्धप्रति बांमलाःगु बिचाः तयाः व
नालागिरीयात यक्व अय्लाः त्वंकाः अय्लाखं कायेकाबिल । अनंलिपा बुद्ध वयेवने
याइगु लँपुइ नालागिरी किसियात त्वःताबिल अले व भगवान बुद्धया न्ह्योने थ्यनीथें
च्चन । सकलें मनूत भागाभाग जुल । इपि तसकं हाल "वँय्चाः किसि वल ! बिस्सूँ हूँ,
बिस्सूँ हूँ !! थःगु ज्यान बचेयाः" ।

भगवान बुद्ध धाःसा न्ह्याबलें थें हे शान्त जुयाः बिज्यानाच्चन । गुलि गुलि
नालागिरी किसि सतिक वल उलिउलि हे भगवान् बुद्धं मैत्री त्वःताबिज्यात । क्या
गजब ! व किसियात नं बुद्धयागु मैत्रीभावया प्रभाव लाःवन । बुलुहुँ नालागिरी किसिं
भगवान् बुद्धया पालि भ्वःपुयाः वन्दना यात ।

शिक्षा - मैत्रीभावं यानाः तं नं सम्मानय् हिलावनेफु ।

अभ्यास

१. क्वचय् च्वंगु वाक्य सुनां सुयात धाःगु खः च्वयादिसँ ।

- क) "छं मचायात म्वाकेगु छगू जक उपाय दु ।"
ख) "शान्त जुयादिसँ महाराज ! जिं छःपिन्त थुम्ह न्ह्यूखाःम्ह युवा भिक्षुया बारे खँ कने ।
ग) "अवश्य नं व वस्तु गुम्ह ब्यक्तिं बिइ चाहे जूगु खः व वयागु ल्हाःतय् हे दइ ।
घ) सुनानं आकाशयात फोहर याये धकाः थुकलं बिइवं व वयागु ख्वालय् हे लाइ ।"
ङ) "वँय्चाः किसि वल ! ब्वाँय्नु ! ब्वाँय्नु ! ज्यान बचे याये ।"

२. खालि थासय् जायेकादिसँ

- क) कृशाया अर्थ खः ।
ख) माकः तय्सं बँय् च्वंगु बदां काकां वन ।
ग) बृद्ध भिक्षुं न्ह्यूखाःवःम्ह युवक भिक्षुयात दयेकल ।
घ) धन व शक्ति दुम्ह मनुखं धात्थेगु सुख व शान्ति प्राप्त याइ ।
ङ) मैत्रीभावं यानाः नं सम्मानय् हिलावनेफु ।

३. क्वचय् च्वंगु खँग्वःत छयलाः ल्वःगु वाक्यत दयेकादिसँ ।

ग्वाहालि, क्वापक्वाप, शिकारी, सुख, मैत्री, ईर्ष्या

४. पाय्छिगु लिसलय् पाय्छिगु चिं तयादिसँ ।

- क) बुद्धं कृषा गौतमीयात छु हयेत आज्ञा जुल ?
i) जाकि ii) तू iii) बजि iv) छ्व
ख) शिकारी नैक्यालय् दुने छु तल ?
i) बदां ii) मुस्या iii) कःनि iv) केरा

- ग) माकलं नैक्याः प्वालं ल्हाः छाय् लिकाये मफुत ?
i) ल्हाः तःपा जूगुलिं ii) प्वाः चीप्वाः जूगुलिं iii) लोभी जूगुलिं
iv) बुद्धि मद्गुलिं
- घ) वृद्ध भिक्षुया ग्वःम्ह शिष्यपि दु ?
i) २०० ii) ५०० iii) ६०० iv) १०००
- ङ) तंगुलुम्ह मनुखं नं भगवान् बुद्धयात छु यात ?
i) वन्दना ii) प्रशंसा iii) ब्यःबिल iv) न्ह्यसः तल
- च) देवदत्तं किसियात छु नकूगु खः ?
i) अय्लाः ii) वासः iii) मल्ता iv) थ्वँ
- छ) देवदत्तयाके भगवान् बुद्ध प्रति गजाःगु भावना दुगु खः ?
i) मैत्री ii) ईर्ष्या iii) गलत iv) पूजा

५. त्तय् च्वंगु न्ह्यसःया लिसः च्वयादिसँ ।

- क) कृषा गौतमीयात भगवान् बुद्धं गुकथं ज्ञान बियाबिज्यात ?
- ख) लोभया कारणं दुःख जुइ धैगु खँयात कयाः माकःया बाखंया आधारय् च्वयादिसँ ।
- ग) युवक भिक्षुं छाय् "ओहो सुख, ओहो सुख" धाःगु खः ?
- घ) भगवान् बुद्धं तंगुलुयात गुकथं ज्ञान बियाबिज्यात ? बाखंया आधारय् च्वयादिसँ ।
- च) नालागिरी किसिं भगवान् बुद्धयात छाय् वन्दना याःगु खः ?

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया संक्षिप्त इतिहास

भ्रीगु देशय् बुद्ध-धर्मसम्बन्धी अध्ययन व अध्यापन यायेगु ज्या अत्यन्त आवश्यक जूगुलिं थुकियात ल्वःगु ई व परिस्थितियात स्वयाः त्रिशूली सुगत बौद्ध मण्डलया सचिव धर्मरत्न शाक्यया सुभाब कथं श्रद्धेय भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर त्रिशूली सुगतपुर विहारय् विज्याःगु इलय् वि.सं. २०१९ य् बुद्ध धर्मया अध्ययन व अध्यापन कार्य शुभारम्भ यानाविज्याःगु खः । अनलिपा भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर व धर्मरत्न शाक्य “त्रिशूली” पिसं अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ” य् प्रस्ताव पेश याःकथं ५ वैशाख २०२० य् नवौ बैठकं परिवर्तित व परिवर्द्धित यासें थुगु शिक्षाकार्य अधिराज्यभरी संचालन यायेगु यानाः स्वीकार यासे थुगु शिक्षाया अध्ययन-अध्यापनया क्रमयात “नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा” नामाकरण यायगु निर्णय जुल । थ्वहे बैठकयागु निर्णय कथं थुकियागु शुभकार्य शुभारम्भ “अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ” या अध्यक्ष पूज्य प्रज्ञानन्द महास्थविरया ६४ औं जन्मदिनय् उद्घाटन जुल । “अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ”या निर्णय कथं बु.सं. २५०७ या बुद्ध जयन्तीयागु शुभदिनय् परीक्षा केन्द्र निर्णय जूगु थाय् नेपाल अधिराज्यभरी ठीक ८:४५ बजे सुथय् “नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा” या अध्ययन व अध्यापन कार्य प्रारम्भ जुल । थ्व सन्देश रेडियो नेपालपाखें नं उगु हे समय प्रशारण यानाविल ।

वि.सं. २०२०, आषाढ १८ गते (ने.सं. १००८, दिल्लीगा ११) या दिनय् अ.ने.भि. महासंघयागु बैठकया निर्णय कथं बौद्ध परियत्ति शिक्षाया न्हापांगु परीक्षाय् कक्षा १ निसें कक्षा ५ तकया व्यवस्था यायेगु सम्पूर्ण कार्यभार श्रामणेर सुदर्शनयात लःल्हात । अथे हे महासंघया मैत्रीं विभिन्न परीक्षा केन्द्रया परीक्षा नियन्त्रक नियुक्त यात । न्हापांगु परीक्षा वि.सं. २०२० आश्विन २८ गते (अक्टोबर १४, १९६३) निसें जुल । न्हापांगुनिसें खुगूगु परीक्षाय् आशातीत सफलता व बुद्धधर्मया अध्ययन अक्यापन उत्साहवर्द्धक वातावरणया फलस्वरूप अ.ने.भि. महासंघपाखें २३ फागुन २०२० या न्ह्यक्वःगु परीक्षयात उपाधि परीक्षा यायेगु निर्णय जुल । शुरुइ सद्व्यवस्थापकतक अध्यापन यायेगु ने.बौ.प. शिक्षाय् उगु तह उतीर्ण याःपिं विद्यार्थी दयेधुंकाः अभ् उच्च शिक्षा विइत सद्व्यवस्थापक उत्तीर्ण धर्मरत्न शाक्य व अनागारिका सुशीला प्रमुख सकल विद्यार्थीपनिगु आग्रह बमोजिम परियत्ति सद्व्यवस्थापकतक पाठ्यक्रम तयार यानाः उच्च शिक्षा प्रारम्भ यात । अनलि थुगु शिक्षायात परिस्थिति व वातावरण अनुकूल समय समयलय् विभिन्न प्रकारं परिवर्तन व परिवर्द्धन यायेगु क्रमय् विभिन्न नीति नियमत निर्धारण यायेगु व समिति उपसमिति गठन यायेगुनिसें कयाः शिक्षण व्यवस्थापन सुदृढीकरण यासें व्यवस्थितरूपं ज्याखें न्ह्योने बढे जुजुं वन । शुरुइ प्रारम्भिक प्रथमवर्षनिसें प्रवेश द्वितीयवर्षतक जक व्यवस्था जुयाच्चंगु थ्व शिक्षा थौं वयाः अन्तिम उपाधि परीक्षाय् रूपय् “परियत्ति सद्व्यवस्थापक कोविद उपाधि परीक्षा” तक्क संचालन जुया वयाच्चंगु दु ।

सन्दर्भ सामग्री

परियत्ति शिक्षा भाग - २ (बु.सं. २५३४ देखि स्वीकृत पाठ्यपुस्तक, ने.बौ.प.शि.)

Buddhism Key Stage 1 (Published by Buddhist Education Foundation, UK)

Buddhism for young students (WAT Dhammaram Sunday School, USA)

बुद्ध जीवनी चित्रावली (विपस्सना विशोधन विन्यास, इगतपुरी, भारत)

Mahamangal Sutta, The Highest Blessing (Singapore Buddhist Meditation Centre)

Parents & Children, Key to Happiness (Singapore Buddhist Meditation Centre)